

UNIVERZITA KARLOVA V PRAHE

PRÍRODOVEDECKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIÁLNEJ GEOGRAFIE A REGIONÁLNEHO ROZVOJA

Peter Svoboda

**NÁRODNÉ PARKY V USA Z HĽADISKA VÝVOJA
CESTOVNÉHO RUCHU 1980 – 2005**

Bakalárska práca

Praha 2008

Vedúci bakalárskej práce: RNDr. Leoš Jeleček, CSc.

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že túto bakalársku prácu som vypracoval samostatne s použitím literatúry, ktorú uvádzam v zozname použitej literatúry.

V Prahe, dňa 30. 4. 2008

.....
Peter Svoboda

PodĎakovanie

Rád by som poďakoval vedúcemu svojej práce RNDr. Leoši Jelečkovi, CSc. za odbornú pomoc pri zostavovaní a celkovom spracovaní mojej bakalárskej práce.

Abstrakt

Práca analyzuje vývoj cestovného ruchu v národných parkoch Spojených štátov v horizonte rokov 1980 až 2005 na základe dát získaných zo štatistických údajov Správy národných parkov a štatistického úradu USA. Dôraz je kladený na kvantitatívne premeny návštevnosti, ktoré prebehli v tomto období. Hodnotenie prebieha na federálnej úrovni, úrovni regiónov cestovného ruchu podľa klasifikácie NPS a na úrovni jednotlivých štátov Únie. V práci ja zahrnutý aj súčasný stav a štruktúra území pod správou NPS z pohľadu jej vnútornej typológie, ako aj porovnanie v rámci vývoja cestovného ruchu s niektorými ďalšími subjektmi, obzvlášť v porovnaní so štátnymi parkami USA a ostatnými vládnyimi agentúrami spravujúcimi federálne územia pre ciele mimo iné aj rekreácie. Do štúdie boli zahrnuté aj vybrané vplyvy a faktory vplývajúce na vývoj a rozloženie návštevnosti parkov a to obzvlášť hustota zaľudnenia a priestorové rozloženie parkov v rámci štátov.

KLÚČOVÉ SLOVÁ: Národné parky, USA, cestovný ruch, Správa Národných Parkov, návštevnosť

Summary

USA National Parks from the point of view of tourism development 1980-2005

The development of tourism in the National Parks of USA based on the statistical from the years of 1980 to 2005 is examined in the research bachelor thesis. The main source of information is the statistics of US National Parks taken from the main Statistical Office of the United States. There are emphasizes there the quantitative changes in the visitation that were observed in the mentioned period of time. The data is evaluated at the federal, regional (by the NSP qualification), and state levels. The current situation and structure of landscapes under control of NSP is examined from the perspective of its internal typology. Moreover, the thesis contains comparison of the development of tourism in the other subjects, the most important of which are the State Parks of USA and other agencies responsible for the administration of the federal land. The factors that influence development and allocation of tourists in the examined parks can be also found in the thesis. The most considerable factors mentioned are the residential density and spatial allocation of the examined parks.

KEY WORDS: National Parks, USA, tourism, National Parks Service, visitation

OBSAH

Použité skratky	5
Zoznam tabuliek	6
Zoznam grafov	6
Zoznam máp	6
1. Úvod	7
2. Ciele, dáta a metodika	10
2.1 Ciele práce	10
2.2 Dáta	10
2.3 Metodika	11
3. Diskusia literatúry	12
4. Vývoj návštevnosti parkov	13
4.1 Celkový vývoj	13
4.2 Členenia na regióny podľa NPS	17
5. Vplyvy na návštevnosť	20
5.1 Vplyv plochy parkov	21
5.2 Vplyv hustoty zaľudnenia	23
5.3 Vplyv propagácie	25
6. Interné postavenie NP v systéme NPS	26
6.1 Z hľadiska návštevnosti	26
6.2 Z hľadiska plochy	28
7. Porovnanie postavenia	31
7.1 Financovanie	31
7.2 Porovnanie Štátnych parkov a parkov NPS	32
7.3 Postavenie NPS na federálnej úrovni	34
8. Záver	37
Zoznam použitej literatúry a zdrojov	40
Literatúra	40
Internetové zdroje	40
Zoznam príloh	42

Použité skratky

BLM - (Bureau of Land Management) Úrad pre správu krajiny

BOR - (Bureau of Reclamation) Úrad pre závlahy

CR – Cestovný ruch

FS - (Forest Service) Správa lesov

NHAP – (National historical, archaeological) Národné historické a archeologické pamiatky

NM – (National monuments) Národné monumenty

NOAA – (National Oceanic and Atmospheric Administration) Národný úrad pre výskum oceánov a atmosféry

NP – (National Park) Národný park (tj. typ parku v správe NPS)

NPA – (National parkways) Národné "parkways"

NPHM – (National Capital Parks) Národné parky hlavného mesta

NPO – (National seashores and lakeshores) Národné pobrežia

NPS – (National Park Service) Správa národných parkov

NRP – (National recreation areas) Národné rekreačné plochy

Park - Chránené územie USA pod správou NPS (tj. federálny)

SP – (State Park) Štátny park

TVA - (Tennessee Valley Authority) Úrad pre údolie rieky Tennessee

USA – (United States of America) Spojené štáty americké

USACE - (U.S. Army Corps of Engineers) Armádny inžiniersky zbor

USDI – (U.S. Department of the Interior) Ministerstvo vnútra Spojených štátov amerických

USFWS – (U.S. Fish and Wildlife Service) Správa pre ochranu rýb a zvere

WTO – (World Tourism Organization) Svetová turistická organizácia

Zoznam tabuliek

Tabuľka č. 1: Návštevnosť parkov USA pod správou NPS a rast HDP v rokoch 1980 až 2005	14
Tabuľka č. 2: Index zmeny návštevnosti parkov pod správou NPS v rokoch 1980 až 2005	19
Tabuľka č. 3: Špecifikácia údajov podľa štátov USA	20
Tabuľka č. 4: Návštevnosť parkov podľa typu parku v rokoch 1980 až 2005	27
Tabuľka č. 5: Vývoj federálneho územia v správe NPS v rokoch 1980 až 2005	29
Tabuľka č. 6: Návštevnosť a vlastníctvo pôdy podľa klasifikácie NPS v roku 2005	30
Tabuľka č. 7: Vývoj financovania NPS v rokoch 1980 až 2005	32
Tabuľka č. 8: Porovnanie Štátnych parkov a parkov NPS v roku 2005	33
Tabuľka č. 9: Vývoj návštevnosti federálnych území podľa agentúr federálnej správy	35

Zoznam grafov

Graf č. 1: Návštevnosť chránených území USA pod správou NPS v rokoch 1980 až 2005	15
Graf č. 2: Porovnanie vývoja rastu HDP a indexu zmeny návštevnosti	16
Graf č. 3: Návštevnosť parkov podľa regiónov NPS v rokoch 1980 až 2005	18
Graf č. 4: Návštevnosť chránených území podľa typu parku v rokoch 1980 až 2005	26
Graf č. 5: Vývoj návštevnosti federálnych území podľa agentúr federálnej správy	36
Graf č. 6: Historický vývoj celkovej návštevnosti parkov USA	37

Zoznam máp

Mapa č. 1: Členenie na regióny CR podľa NPS a geografický medián návštevnosti parkov	17
Mapa č. 2: Podiel plochy parkov na ploche štátu v roku 2005	22
Mapa č. 3: Hustota zaľudnenia v roku 2005 a návštevnosť parkov 1980 a 2005	24

1. Úvod

Vznik súčasného enviromentálneho spôsobu myslenia v USA, v priebehu dejín vyúsťujúceho i v zakladanie národných parkov (ďalej len skr. NP), ako „amerického vynálezu“, bol dlhodobý proces, ktorého korene siahajú až do 19-teho storočia. Bol spätý s vývojom dejín amerického Západu a vzájomných vzťahov medzi človekom, respektíve spoločnosťou a novo - osídľovanou prírodou a ich ekologických a sociálnych dôsledkov. Podľa Nasha (1970) vznik a predovšetkým rozvoj enviromentálneho spôsobu myslenia práve v USA nie je náhodný a nesúvisí iba s existenciou mohutnej bádateľskej základne, ale na rozdiel od Starého sveta, kde sa životné prostredie pôsobením človeka pozvoľne vytváralo a menilo už od neolitu, má povedomie americkej spoločnosti ešte živo v pamäti rýchle pretváranie relatívne nezmeneného prírodného prostredia v podmienkach nástupu a rýchleho rozvoja kapitalistickej industriálnej spoločnosti, moderných prírodných vied, vedecko-filozofickej revolúcie. Tento proces prebiehal v USA až v priebehu posledných asi 150-tich rokov, a to hlavne na americkom Západe, čo môže byť jedným z faktorov prelínania enviromentálneho spôsobu myslenia s dejinami amerického Západu. Obzvlášť rýchle zmeny životného prostredia boli americkou spoločnosťou silne vnímané a mohli sa tak silnejšie odrážať vo sfére filozofických, etických a estetických hodnôt (R. Nash 1970, s.257). Konfrontácia prudko sa rozvíjajúcej americkej spoločnosti, a jej systému hodnôt, s živelnými premenami krajiny, zapríčinenými rýchlo sa rozvíjajúcim kapitalistickým výrobným spôsobom, musela nutne ovplyvniť aj pojmami amerických dejín prizmatom enviromentálneho a geografického determinizmu, ktorého panovaniu v danej dobe odpovedá aj štúdia Fredericka J. Turnera a následne Waltra P. Webera. „Turner akceptoval myšlienku, že existuje priamy vzťah medzi tým, kde človek žije a tým, ako myslí a aplikoval ju na výskum zvláštnosti úlohy hraničných oblastí kolonizovaných území na Americkom Západe v historickom vývoji USA. Podľa neho, flexibilná hranica osídľovaného Západu a kolonizácia sama, bola určujúcim faktorom amerických dejín, ktorý vytlačil výrazné špecifikácie americkému spoločenskému systému, mysleniu a životnému štýlu“ (Jeleček 1994b, s. 516). To sa odrazilo vo vzniku a vývoji environmentálneho spôsobu myslenia, ktoré sa spočiatku

obmedzovalo hlavne na výskum vplyvu meniaceho sa životného prostredia a charakteru americkej krajiny na vývoj amerického myslenia a kultúry.

V ďalšom vývoji reagovalo na prechod od živelného vývoja spoločnosti a životného prostredia k snahám o reguláciu a racionalizáciu využívania prírodných zdrojov. Tento smer vývoja, ale aj filozofia a neskôr aj spoločenské hnutie je označovaný ako konservacionizmus. Spoločenské hnutie konservacionizmu sa v pojatí racionálneho a čo najúčinnnejšieho využívania prírodných zdrojov, odvodené z pojatia prírody ako súboru zdrojov pre ekonomiku zrodilo v 19-tom storočí ako reakcia na živelné čerpanie prírodných zdrojov a bolo súčasťou takzvaného progresivistického hnutia. To chcelo prírodu modernizovať využívaním ekonomických nástrojov a metód riadenia. Svoj odraz našlo aj vo vrcholnej politike, kde ho podporoval a presadzoval republikánsky prezident Theodor Roosevelt. V ďalšom vývoji sa kládol dôraz, súvisiaci s rastom kvality spôsobu života, na narastajúce uvedomovanie si a reflexiu etických a estetických hodnôt krajiny, teda ochranu prírody, divočiny, vznik NP, ktoré vyústilo v takzvaný preservationizmus. Jeho vodcovskou osobnosťou sa stal John Muir, ktorého základnou tézou bola ochrana prírody pre jej pôvodné či vlastné hodnoty a jej zachovanie v pôvodnom stave aspoň vo vybraných oblastiach.

Preservationizmus vychádzal z morálnych a etických hodnôt a vyznačoval sa idealisticko-náboženským chápaním prírody. Praktickými výsledkami politického vplyvu konservacionistov bolo založenie vládnej agentúry pre správu štátnych lesov (Forest Service), Úradu pre závlahy (Bureau of Reclamation), založený v roku 1902. Preservationizmus presadil zakladanie NP od roku 1872, kedy bol založený Yellowstonský NP, ako fakticky prvý NP v dejinách USA. Skôr (1864) bol založený Yosemite Park – avšak v danej dobe len ako štátny, teda štátom Kalifornie. Zasadil sa tiež o vznik ďalšieho vládneho orgánu, Správy národných parkov – National Park Service (ďalej len NPS), ktorý od roku 1916 riadi NP, ktorých do doby založenia NPS vzniklo už 13. Prvým predsedom NPS sa stal práve John Muir. Na tieto hnutia nadväzovala činnosť vplyvných spoločensko-záujmových organizácií, ako sú dodnes Sierra Club, založený v roku 1892, či National Audubon Society založená v roku 1905, ktoré predovšetkým politikou lobizmu v Kongrese USA presadili neskôr mnohé zákony o ochrane životného prostredia. V období po veľkej svetovej hospodárskej kríze 30-tych rokov, nastala opätovná vlna vplyvu konservacionizmu spätá s politikou Nového údela, usilujúcou sa o ekonomickú obnovu. Vyústila napríklad vo výstavbu sústavy vodných diel na riekach Tennessee (TVA, systém priehrad) či Colorado (Hoover Dam), Columbia (Grand Coulee Dam) a Snake.

Obdobie opätovného zvýšeného vplyvu preservationizmu nastalo v období po druhej svetovej vojne, v 50-tych rokoch a nieslo sa v duchu príklonu k ochrane prírody, jej estetických hodnôt, a to obzvlášť pre rekreáciu, ktorá s rastúcou životnou úrovňou a zmenou životného štýlu

nadobúdala stále vyšší ekonomický a kultúrny význam. Významnú rolu v tomto období zohral práve Sierra Club. V ďalšom vývoji došlo k preklenutiu koncepcií konservacionizmu a preservationizmu s poznatkami ekológie. To vyústilo vo vznik environmentalizmu, ako spôsobu myslenia a vnímania interakcií prírody a spoločnosti a následkami ich vzájomného pôsobenia. V 70tych rokoch nastal rozmach a politický nástup hnutia environmentalistov, ktoré sa na rozdiel od výberového zachovania divokej prírody, zasadzovalo o uplatnenie ekologicky prijateľných výrobných technológií a o harmonickejšie spolužitie spoločnosti s prírodou (viac o americkom environmentalizme zrovnáva Jeleček 1994b). Najvýznamnejšie lobistické organizácie ako Sierra Club, či Audubon Society početne narastali a svojimi aktivitami sa presadzovali v administratíve demokratických prezidentov Johnsona a Cartera, ktorý boli naklonení ich požiadavkám a návrhom. V roku 1967 bola založená vplyvná environmentalistická organizácia Fond na ochranu životného prostredia (Environmental Defense Fund) a dva roky na to, vzniklo hnutie Priatelia zeme (Friends of Earth). Od 60-tych rokov, môžeme tiež hovoriť o ľudovom environmentálnom hnutí v USA, v ktorom sa angažovala prevažne mládež. Environmentalizmus, ako celospoločenské hnutie, či životný postoj za ekologizáciu politiky a ekonomiky, sa stalo trvalým prvkom amerického politického života, čo sa odrazilo mimo iné, aj v Kongresom USA prijatým zákonom o štátnej ekologickej politike, či vytvorením nových agentúr pre ochranu životného prostredia ako Úrad pre ochranu životného prostredia (Environmental Protection Agency), či Rada pre kvalitu životného prostredia (Council on Environmental Quality). Po nástupe Reganovej a Bushovej administratívy, ktoré neboli naklonené ekologickým prístupom, už neboli lobistické metódy environmentalistov tak úspešné. Reakciou na túto situáciu bol vznik, či zradikálnenie niektorých organizácií, ako sú v roku 1971 vzniknuté Greenpeace, či radikálne hnutie Earth First, ktoré namiesto lobizmu uplatňuje politiku priamej akcie, prezentovanú demonštráciami či kampaňami. V ďalšom vývoji výrazne zapôsobil aj faktor rozvoja konzumnej spoločnosti ako súčasti kultúry a životného štýlu, ktorý vtlačil špecifické znaky spôsobu trávenia voľného času, prezentovaný flexibilitou a dynamizmom, v zmysle používania automobilov, obytných prívosov, či kempingu a sústavného presunu, ako aj špecifikácie rozloženia komunikácií, stravovacích, ubytovacích zariadení a vplyvu komerčnosti NP. Pre štúdium NP v rámci kontextu vývoja cestovného ruchu som stanovil nasledujúce hypotézy:

- NP sú v kontexte cestovného ruchu dlhodobo najdominantnejšou a najefektívnejšou zložkou v rámci subjektov spravovaných NPS ako aj v rámci komplexnej hierarchie ochrany územia USA.
- Existuje vzťah, že na vývoj návštevnosti národných parkov má vplyv vzťah priestorového rozmiestenia národných parkov a hustoty osídlenia v jednotlivých regiónoch.

2. Ciele, dáta a metodika

2.1 Ciele práce

Prvým cieľom tejto práce ako počiatočnej, vstupnej štúdie bolo zistiť heuristiku, ako knižných tak i internetových zdrojov informácií o historickom aj súčasnom vývoji, priestorovom a štrukturálnom rozmiestnení a hierarchizácii chránených oblastí na území USA a to obzvlášť na federálnej úrovni. Ďalej bolo jej cieľom zistiť úroveň a dostupnosť dát cestovného ruchu v týchto oblastiach v horizonte rokov 1980 až 2005.

Druhým cieľom je postihnúť vývoj ochrany prírody a krajiny v USA v kontexte vývoja cestovného ruchu a zhodnotiť jeho vplyv na vývoj, priestorové rozmiestnenie a posun daných území v hierarchii ich ochrany v USA na lokálnej, štátnej a obzvlášť federálnej úrovni.

Tretí cieľ tejto práce sa zaoberá načrtnutím závislosti, súvislosti a vplyvov pôsobiacich prostredníctvom cestovného ruchu na NP v USA.

2.2 Dáta

Dátovou základňou tejto práce sú výstupy zo štatistík NPS - National Park Statistical Abstract, ako jednoročných reportov, v ktorých Ministerstvo vnútra – U.S. Department of the Interior (ďalej len USDI) prostredníctvom NPS, ako jemu podriadenej vládnej agentúry publikuje návštevnosť NP. Podľa časového horizontu tejto štúdie som použil abstrakty v horizonte rokov 1980 až 2006. Toto časové rozpätie je vhodné i vzhľadom k tomu, že v ňom už bolo v poslednej dobe spracovaných viac diplomových a bakalárskych prác týkajúcich sa problematiky socioekonomickej a regionálnej geografie USA. Táto práca môže poslúžiť ako zrovnanie s relevantnými výsledkami týchto prác aj k príprave novej syntézy. Druhým dátovým pilierom práce sú archívne ročné výstupy štatistického úradu USA – U.S. Census Bureau, za roky 1980 až 1994 a ročné výstupy štatistického úradu USA - v rokoch 1995 až 2006. Dáta o rozlohe NP boli čerpané zo štatistiky The National Park Index vydávanou taktiež NPS. Z informačných databáz NPS a National Park

Foundation (ďalej len NPF) ako neziskovej nadácie zaoberajúcej sa príspevkami pre NP, boli čerpané dáta pre príspevky, dary a technický vývoj v NP. Z ročne vydávanej štatistiky The Federal Recreation Fee Report summarizes, publikovanej štatistickým úradom USA, pochádzajú komplexné dáta za návštevnosť plôch, spravovaných siedmymi vládnyimi agentúrami spravujúcimi federálne územie.

2.3 Metodika

Úvodným krokom pri spracovaní práce, bolo oboznámenie sa s hlavnou literatúrou, ktorá je uvedená v zozname použitej literatúry.

Následným krokom bolo prehľadávanie webových stránok subjektov angažujúcich sa v oblasti cestovného ruchu a systému ochrany prírody a krajiny, obzvlášť NP, za účelom získavania informácií a dát potrebných pre spracovanie tejto práce. Okrem konkrétnych portálov venovaných problematike cestovného ruchu v NP USA som sledoval aj elektronické archívy periodika Environmental History a k zabezpečeniu časti dátovej základne, boli použité portály štatistického úradu USA a Správy národných parkov.

Návštevnosť parkov a ich efektívnosť je hodnotená na federálnej úrovni, úrovni regiónov vyčlenených v systéme NPS ako aj na úrovni jednotlivých členských štátov Únie na základe grafov a tabuliek. Návštevnosť je hodnotená aj v rámci vnútornej štruktúry parkov na základe typológie NPS a štatistického úradu, pre štúdium vnútornej dominancie jednotlivých typov parkov.

V práci som načrtol aj vplyvy pôsobiace na parky v kontexte cestovného ruchu, aby som zhodnotil vývoj v danom časovom horizonte. Jedná sa o pôsobenie obzvlášť hustoty zaľudnenia, plochy a vlastníctva pôdy parkov a štúdium ich vplyvu na rozmiestnenie parkov a ich návštevnosti. Na overenie vplyvu a závislosti návštevnosti na týchto faktoroch boli použité korelačné koeficienty. K vylepšeniu vizualizácie daných údajov napomohli mapy vyhotovené z dát v uvedených zdrojoch. Tie som sa po spracovaní vyššie uvedenými geografickými a štatistickými metódami snažil kriticky zhodnotiť a pomocou nich vyvodiť závery. Ako jeden z vplyvov je hodnotená aj finančná stránka pôsobenia parkov a to ako na strane debetnej, prezentovanej výdajmi na správu, tak na strane kreditnej, zastúpenej dotáciami a príjmami z prevádzky.

Pre znázornenie a porovnanie efektivity a postavenia NP v systéme ochrany prírody, boli použité vybrané hodnoty za štátne parky. K znázorneniu postavenia NPS vo federálnom systéme správy územia vo federálnom vlastníctve porovnávam návštevnosti území podľa siedmich agentúr federálnej správy.

3. Diskusia literatúry

Základnou literatúrou použitou k vypracovaniu tejto práce boli zahraničné učebné texty v anglickom jazyku. Zahraničnej literatúry týkajúcej sa priamo vývoja návštevnosti v národných parkoch spojených štátov nie je príliš mnoho a väčšinou vychádza na základe výsledkov cenzu. Na obecnjšiu tému národných parkov USA existuje široké spektrum náučnej i vedeckej literatúry, pričom väčšina sa zaoberá prírodnými a estetickými hodnotami, definíciami, ako Krech et al. (2004), či regionálnymi aspektmi McKnight (1992, 2002). Značný priestor je v literatúre venovaný aj historickému vývoju environmentalizmu Merchant (2002), Turner (1894), Nash (1970).

Čo sa týka českých prác na tému vývoja cestovného ruchu v národných parkoch spojených štátov, nie je ich príliš mnoho. V katalógu Geografickej knižnice Prírodovedeckej fakulty UK v Prahe sa k téme národných parkov nachádza mimo iné práca Breta (2005) zaoberajúca sa populárno-náučným štýlom opisu národných parkov USA. Veľmi prínosným bol tiež článok Jelečka (1994), ktorý sa zaoberá vývojom environmentálneho spôsobu myslenia v USA na báze historického vývoja s doplnením faktoru vývoja filozofických smerov pôsobiacich v oblasti ochrany prírody v USA. Ďalšie práce s danou tematikou sa nachádzajú v knižnici Životného prostredia Prírodovedeckej fakulty UK v Prahe, je to napríklad dielo Part two of the National Park System Plan Natural History (1972), vydané Ministerstvom vnútra Spojených štátov amerických, do ktorého rezortu právomoci NPS spadá. Dielom s obdobnou tematikou je aj Ise (1961).

Podobná situácia panuje aj na ostatných českých vysokých školách, kde sú práce na tému národných parkov USA doménou oborov životného prostredia, respektíve odborov podobne zameraných. Užitočnými zdrojmi boli tiež webové stránky. Elektronicky boli vyhľadávané články časopisu American Society for Environmental History, ktorý vychádza od roku 1946 (viac Jeleček 1994b). Ďalej správy vládnych i nevládnych organizácií angažujúcich sa v oblasti CR a ochrany prírody a krajiny. A boli využité aj informácie zverejnené na internetových stránkach, ako portál neziskovej organizácie NPF a aj stránka Ministerstva vnútra USA. Som si vedomí, že by šlo využiť viacej literatúry, avšak pre účely bakalárskej práce, považujem použité množstvo literatúry, za dostatočné, pričom ostatnú by som rád preštudoval a využil v práci diplomovej.

4. Vývoj návštevnosti parkov

4.1 Celkový vývoj

Spojené štáty prispievajú výrazným podielom na príjmoch i počtoch účastníkov cestovného ruchu sveta. Podľa Svetovej turistickej organizácie (World Tourism Organization, ďalej len WToO), USA vykazujú v medzinárodnom CR 14 % príjmov na CR sveta, pričom ich občania utratia v zahraničí 58 mld. USD. V príjazdovosti pojmú USA 41,9 mil. turistov, teda zaujímajú 6% podiel na CR sveta. Ďalším trendom (podľa WToO) je samotný dlhodobý pokles podielu regiónu Ameriky (ktorých sú USA súčasťou) na celosvetovom CR.

Celkový vývoj návštevnosti je hodnotený na základe dát NPS a štatistického úradu USA (viď Tabuľka č. 1). Podľa štatistického úradu USA je návštevnosť selektovaná na rekreačnú, ktorá vypovedá o počte návštevníkov s úmyslom rekreácie a teda je použiteľná pre analýzu trendov v kontexte cestovného ruchu. Nerekreačná návštevnosť vypovedá o ďalších vstupoch na územia parkov spravidla osôb majúcich na území parku svoju živnosť (majitelia a pracovníci hotelov, reštaurácií a iných subjektov spravidla obslužného priemyslu) a osôb ktoré vstúpili na územia parkov s úmyslom transferu, nakoľko územia parkov často pretínajú významné cestné komunikácie, a aj napriek spoplatneniu, za nízky vstupný poplatok (príklad: Yellowstone NP entrance Fee je 25 USD za vozidlo na týždeň), je využitie danej cestnej komunikácie pre obyvateľov výhodnejšie ako obchádzka po inej (vstupom nespoplatnenej) komunikácii, ktorá územím parku nevedie. Pre ďalšie analýzy sú v nasledujúcich častiach práce spracované dáta len rekreačnej návštevnosti (podľa metodiky WToO, kde tranzitujúci a cestujúci za zárobkovou činnosťou nie sú zahrnutí v štatistike), nakoľko vernejšie vypovedá o trendoch cestovného ruchu. Samotná štatistika vstupov na územia parkov metodicky vzniká mimo iné vďaka predaju vstupeniek, ktorý najvernejšie vyobrazuje návštevnosť. Prípadné odchýlky od reálneho počtu vstupov na územia parkov môžu vniknúť prostredníctvom obmedzeného časového rozsahu služby pri vstupných bránach parkov (služba netrvá 24 hodín denne, napriek tomu je vstup do parkov možný).

Tabuľka č. 1: Návštevnosť parkov USA pod správou NPS a rast HDP v rokoch 1980 až 2005

Rok	Návštevnosť (v mil.)			Index zmeny rekreačnej návštevnosti (v %)	Rast HDP USA (v %)
	Rekreačná	Nerekreačná	Celková		
1980	220,5	79,9	300,3	1,0	8,8
1981	238,6	91,1	329,7	8,2	12,1
1982	244,9	89,5	334,4	2,7	4,0
1983	243,6	92,0	335,6	-0,5	8,7
1984	248,8	83,9	332,7	2,1	11,2
1985	263,4	82,7	346,2	5,9	7,3
1986	281,1	83,5	364,6	6,7	5,7
1987	287,2	85,7	373,0	2,2	6,2
1988	282,5	85,5	368,0	-1,7	7,7
1989	269,4	82,5	351,9	-4,6	7,5
1990	255,6	79,6	335,2	-5,1	5,8
1991	267,8	88,0	355,9	4,8	3,3
1992	274,7	85,7	360,4	2,6	5,7
1993	273,1	114,6	387,7	-0,6	5,0
1994	268,6	111,5	380,2	-1,6	6,2
1995	269,6	118,2	387,8	0,3	4,6
1996	265,8	134,0	399,8	-1,4	5,7
1997	275,2	142,9	418,2	3,6	6,2
1998	286,8	148,9	435,7	4,2	5,3
1999	287,1	149,2	436,3	0,1	6,0
2000	285,9	144,0	429,9	-0,4	5,9
2001	279,9	144,4	424,3	-2,1	3,2
2002	277,3	144,0	421,3	-0,9	3,4
2003	266,1	147,8	413,9	-4,0	4,7
2004	276,9	150,8	427,7	4,1	6,9
2005	273,5	149,9	423,4	-1,2	6,3

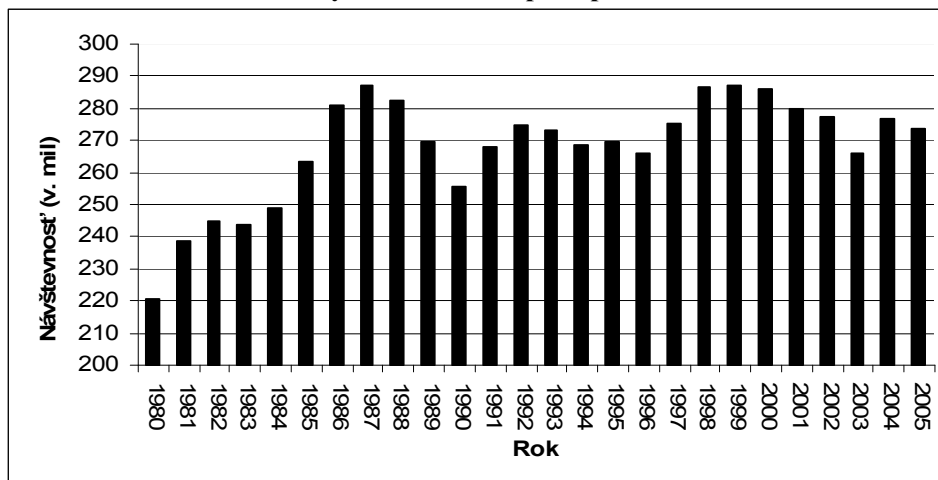
Stiahnuté z: www.census.gov/compendia/statab/ (20.3. 2008), www.nature.nps.gov/stats/ (15.3. 2008)

Vývoj návštevnosti parkov USA v sledovanom období prebiehal v niekoľkých fázach v asi päťročných intervaloch vzostupov a poklesov návštevnosti (viď Tabuľka č.1 a Graf č. 1). Prvotný nárast návštevnosti spôsobený ani nie tak vyhlásením parkov na Aljaške (viď kapitola 6.2), ktoré síce malo za následok zvýšenie návštevnosti v tomto regióne, ovšem v relatívnych číslach (bližšie k regionálnej diferenciacii kapitola 4.2), ako skôr propagačným boomom, ktorý vyhlásenie vyvolalo (pre naznačenie komerčných a propagačných vplyvov viď kapitola 5.3). Následne môžeme v prvej polovici 80tych rokov sledovať mierny nárast až relatívnu stagnáciu návštevnosti. Mám za to, že výrazným dielom mohla k tejto situácii prispieť ropná kríza začiatku 80tych rokov, ktorá nielen vplyvom rastu cien pohonných hmôt mohla negatívne ovplyvniť výrazné špecifikum mobility amerického obyvateľstva (v mnohých prípadoch až nevyhnutného k návšteve parkov v USA). Detailnejšie porovnanie vývoja cien pohonných hmôt a taktiež trendov zadlženosti amerického

obyvateľstva avizovaného v nasledujúcich obdobiach (2006 až 2008) štatistickým úradom USA a ich vplyvu na návštevnosť parkov mám v úmysle bližšie preštudovať v prípadnej nadväzujúcej práci. Následný vzostup návštevnosti medzi rokmi 1984 až 1987 odpovedajúci celosvetovému trendu vzostupu CR (podľa WToO) bol prerušený vplyvom jednak rozsiahlych požiarov (v roku 1988 zhorelo 650 tis. ha lesa vo Wyomingu, 800 tis. ha na Aljaške aj.), ktoré zapríčinili stagnáciu v západných oblastiach (viď Príloha č.1), Kde síce Medzihorský región mierne stúpал, avšak pokles v Pacifickom regióne zapríčinil celkovú stagnáciu na západe USA. Celkový pokles bol spôsobený obzvlášť prudkým poklesom návštevnosti východných regiónov (bližšie k regionálnej diferenciacii už kapitola 4.2).

Po prehlbení poklesu na prelome 80-tych a 90-tych rokov, na ktorý mali vplyv zrejme opäť výkyvy cien pohonných hmôt (následný konflikt v Perzskom zálive) nastalo obdobie pomerne stabilných 90-tych rokov spôsobené rozmachom ekologizácie, ekonomizácie a profesionalizácie CR, kde sa začína klásť dôraz na CR zameraný na poznávanie kultúrneho dedičstva (viď kapitola 6) a alternatívne formy CR (športové, dobrodružné aj.). Daný trend sa zúročil v raste od roku 1997, ktorý prebiehal v súvislosti s celosvetovým rozmachom cestovného ruchu. Zreteľne ho narušila recesia CR na prelome tisícročia spôsobená útokmi z 11. 9. 2001, ktorá sa v rokoch 2001 a 2002 odrazila i celosvetovým poklesom CR o 10 % a celosvetovej stagnácií v roku 2003. V návštevnosti parkov USA môžeme pozorovať výraznejší prepád roku 2003 oproti celosvetovému trendu, ku ktorému prispela i kríza v Iraku a SARS. Po prepade došlo v roku 2004 k opätovnému nárastu, vplyvom upokojenia situácie mimo iné aj leteckej dopravy. Daná situácia opäť korešponduje, i keď nie tak výrazne, s celosvetovým trendom (podľa WToO) vzostupu CR v roku 2004 o 7 až 12 % vo všetkých svetových regiónoch CR.

Graf č. 1: Návštevnosť chránených území USA pod správou NPS v rokoch 1980 až 2005

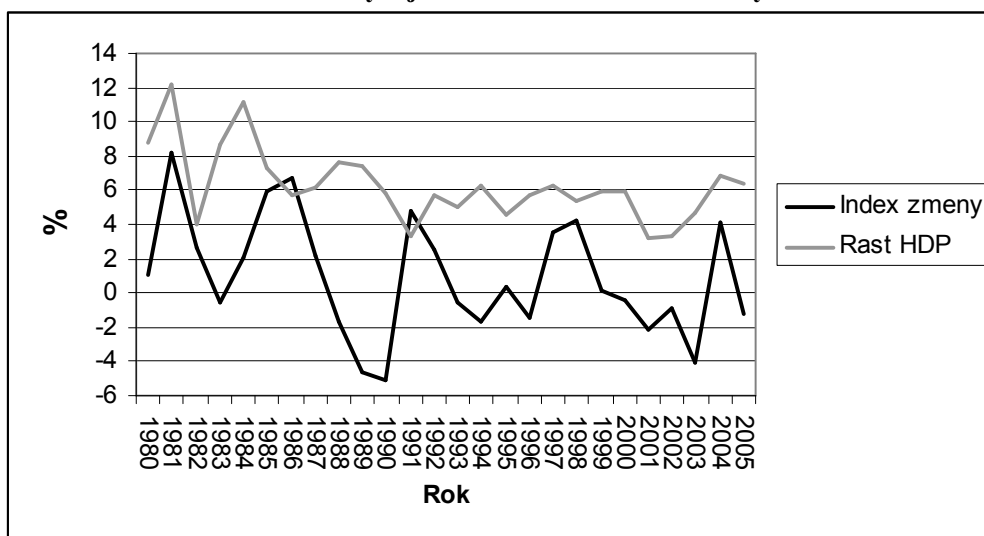

Stiahnuté z: www.nature.nps.gov/stats/ (15.3. 2008)

Pre posúdenie možného vplyvu rastu HDP na vývoj návštevnosti bol užitý index zmeny návštevnosti vzťahovaný k predošlému roku (viď Graf č. 2). Z obdobného vývoja oboch kriviek je badateľná súvislosť, pričom je v priebehu časového vývoja zreteľný posun krivky indexu zmeny návštevnosti za krivkou rastu HDP v časovom rozmedzí jeden až dva roky, čo je zrejme spôsobené časovým pozdržaním reakcií obyvateľstva na ekonomický vývoj, pričom sa v návštevnosti parkov ako ukazateľovi spôsobu trávenia voľného času, teda v povedomí obyvateľstva sekundárnemu ukazateľovi, prejavil až s časovým oneskorením. Aj napriek faktu, že samotný obdobný vývoj oboch kriviek vykazuje určité znaky súvislosti, nie je priebeh celkom totožný, čo je zrejme zapríčinené vplyvom ostatných faktorov pôsobiacich na povedomie a rozhodovanie obyvateľstva o spôsobe trávenia voľného času. Nakoľko samotný rast HDP nevypovedá bezprostredne o životnej úrovni obyvateľstva, ani príjmoch v domácnosti, ktoré sú v povedomí obyvateľstva na popredných miestach v rozhodovaní o spôsobe trávenia voľného času. Tento faktor bude treba spracovať v ďalšom výskume predovšetkým, nakoľko sa sleduje veľmi podrobne.

Graf č. 2: Porovnanie vývoja rastu HDP a indexu zmeny návštevnosti

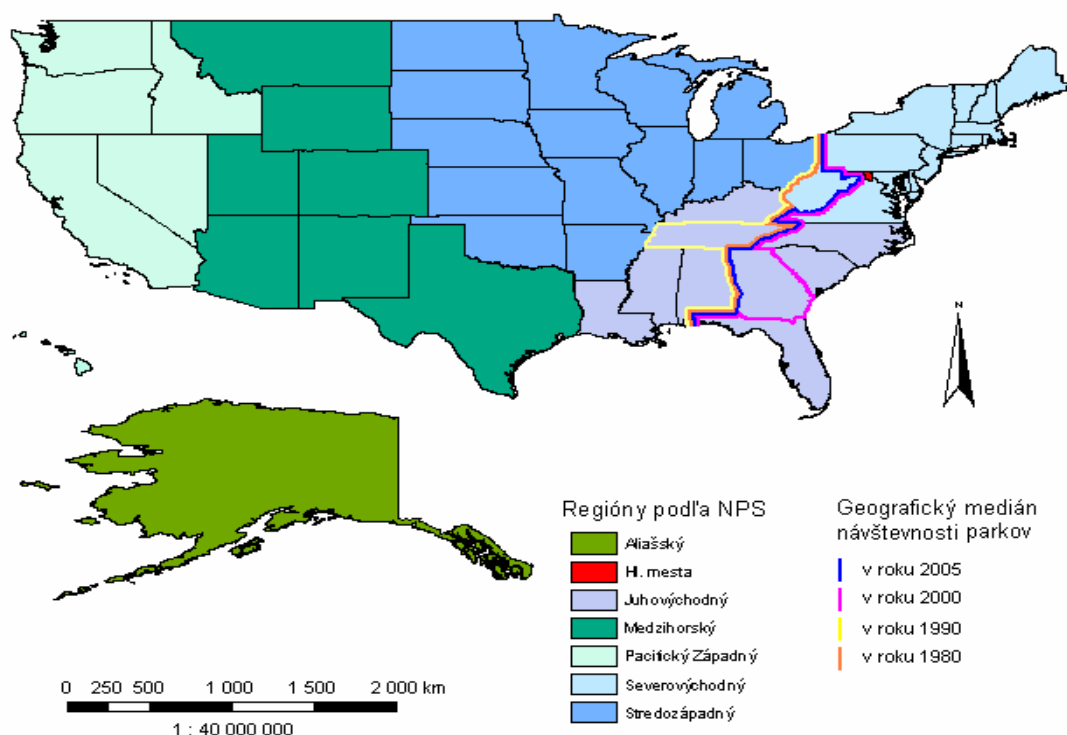
Stiahnuté z: www.census.gov/compendia/statab/ (20.3. 2008), www.nature.nps.gov/stats/ (15.3. 2008)

Vývoj podielu rekreačných aktivít na HDP podľa štatistického úradu USA, kde je uvádzaná ako najdetailnejšia súhrnná hodnota: umenie, zábava a rekreácia (Arts, Entertainment and Recreation) sa odvíjal v pomerne plynulých intervaloch pričom v sledovanom období narastal súhrne o tri desatiny % až do roku 2002 na hodnotu 0,98 %, kde zrejme vplyvom útokov na New York a Washington a ich následným negatívnym odrazom vo vývoji cestovného ruchu, plynule poklesol na hodnotu 0,92 % (rok 2005).

4.2 Členenia na regióny podľa NPS

Pre účely štatistiky a administratívy užíva NPS členenie územia USA na sedem regiónov cestovného ruchu (viď mapa č. 1). Jedná sa teda o interné členenie NPS, slúžiace k správe územia a štatistikám vytvorené tak, aby boli jednotlivé územia vzájomne porovnateľné z hľadiska návštevnosti, kde nie je kladený dôraz na rozlohu parkov. Ako príklad, región hlavného mesta s návštevnosťou 43,3 mil. návštevníkov (rok 2005) a rozlohou parkov iba 29 km². Alebo z hľadiska rozlohy parkov, kde nie je kladený dôraz na návštevnosť. Príkladom je Aljažský región s návštevnosťou iba 2,4 mil. návštevníkov (rok 2005) na ploche parkov 221 115 km². Dané členenie na regióny nijak nesúvisí s členením na deväť tzv. štátnych ekonomických oblastí (State Economic Areas), tiež nazývanými SEA či „divisions“ používanými pre ekonomické štatistiky, ani s tradičným delením na štyri regióny (tzv. „regions“).

Mapa č. 1: Členenie na regióny CR podľa NPS a geografický medián návštevnosti parkov

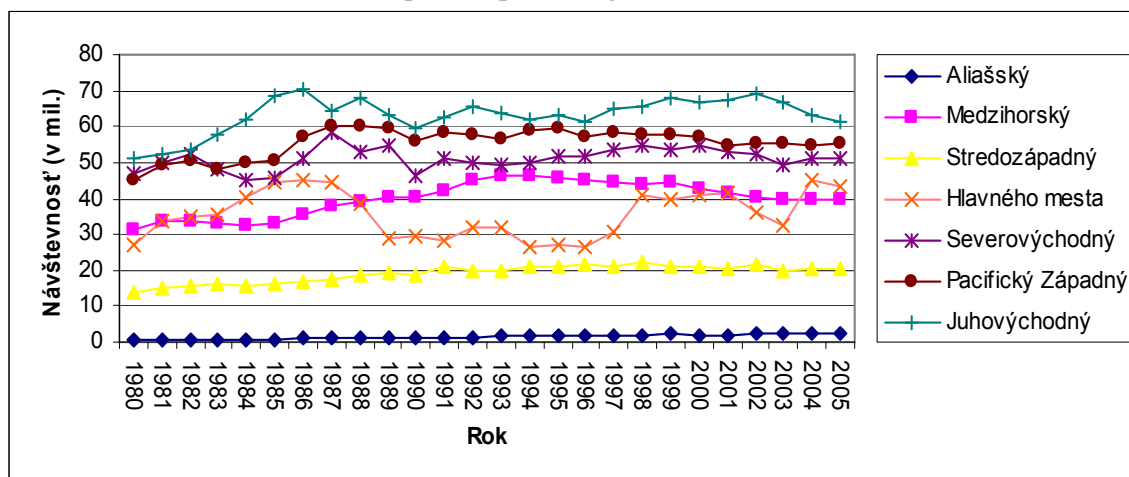

Zdroj: autor, podľa dát z www.nature.nps.gov/stats/ (15.3. 2008)

Okrem rozčlenenia územia USA na regióny CR podľa NPS naznačuje Mapa č. 1 (jej čiastočne deformovaný tvar je zapríčinený, daným zobrazením vo vrstvách programu Arc GIS, kde bola mapa spracovaná), prostredníctvom geografického mediánu väzbu návštevnosti parkov na

hustote zaľudnenia. Z priebehu mediánu zreteľne bližšie k východnému pobrežiu je viditeľný rozdiel návštevnosti parkov v gradiente Západ – Východ pričom menšia vzdialenosť od husto osídleného východného pobrežia USA dokazuje priamu závislosť návštevnosti parkov na hustote zaľudnenia (viac vid kapitola 5.2). Z hľadiska vývoja návštevnosti znázorňujú mediány jednotlivých prierezových rokov prvotnú tendenciu posunu na Západ v prvej dekáde sledovaného obdobia, nasledovanú výkyvom na Východ v dekáde druhej, ktorý bol prerušený, zrejme ako dôsledok útokov z 11.9. 2001, ktorý sa bezprostredne odrazil na klesajúcej návštevnosti obzvlášť východných regiónov – Hlavného mesta a Severovýchodu, kde sa útoky udiali a následným poklesom Juhovýchodného regiónu ktorý nereagoval bezprostredne, avšak zrejme vďaka obavám obyvateľstva, ktoré útoky vzbudili na východnom pobreží, sa s ročným oneskorením prejavil pokles návštevnosti i v tomto východnom regióne (vid Graf č. 3). V geografickom mediáne návštevnosti v roku 2005 sa pokles na východe prejavil posunom na západ, kde dosiahol podobného priebehu z počiatku sledovaného obdobia.

Graf č. 3: Návštevnosť parkov podľa regiónov NPS v rokoch 1980 až 2005

Stiahnuté z: www.nature.nps.gov/stats/ (15.3. 2008)

Z priebehu Grafu č. 3 vidíme tendenciu výraznejšieho reagovania na zmeny faktorov vplývajúcich na CR u východných regiónov. Zatiaľ čo vývoj západných regiónov prebieha pomerne plynule a dlhodobo, u východných regiónov môžeme pozorovať omnoho vyššiu dynamiku reakcií na zmeny, čo môže byť dôsledkom jednak vplyvu hustoty zaľudnenia a jednak vplyvu blízkosti Európy. To dokladá príklad regiónu Hlavného mesta a čiastočne aj Severovýchodného regiónu, kde nastal najvýraznejší obrat po útokoch z „čierneho utorka“, ako odraz obáv obyvateľstva z transatlantickej leteckej dopravy. Naproti tomu západné regióny nereagovali prudkým poklesom, ale naopak stagnáciou, až prípadným menším nárastom. Podľa WToO, počet zahraničných turistov prichádzajúcich do USA po útokoch z 11. 9. 2001 medziročne poklesol o 10,7 % (z 50,9 mil. ku

45,4 mil.) a výška príjmov z medzinárodného CR poklesla o 11,9 %. V Prípade výkyvov Juhovýchodného regiónu, je badateľný vplyv determinácie návštevnosti meteorologickými podmienkami, pričom k výrazným poklesom návštevnosti došlo v náväznosti na zasiahnutia regiónu výraznejšími tropickými búrkami. Podľa Národného úradu pre výskum oceánov a atmosféry (NOAA) zasiahli región v rokoch 1985 hurikán Juan, 1989 hurikán 4. kategórie Hugo, škody 15 mld. USD, od poklesu návštevnosti v Juhovýchodnej oblasti od roku 2003 Isabel, v roku 2004 Jeanne, Frances, Ivan, Charley a v roku 2005 Katrina, Rita a Vilma. Všetky vyššie uvedené tropické búrky boli vybrané z rebríčka 50 najdevastujúcejších búrok podľa NOAA.

Tabuľka č. 2: Index zmeny návštevnosti parkov pod správou NPS v rokoch 1980 až 2005

Rok	Index zmeny návštevnosti parkov podľa regiónov NPS							
	Aljašský	Medzi horský	Stredozápadný	Hlavného mesta	Severovýchodný	Západný	Pacifický	Juhovýchodný
1980	100	100	100	100	100	100	100	100
1985	224	106	118	164	97	112	135	121
1990	285	129	134	110	98	124	117	117
1995	455	145	149	100	110	131	124	125
2000	512	136	151	152	117	127	131	132
2005	596	127	148	160	109	122	120	127

Stiahnuté z: www.nature.nps.gov/stats/ (15.3. 2008)

Pre hodnotenie dynamiky vývoja návštevnosti parkov v jednotlivých regiónoch CR je použitý päťročný index zmeny návštevnosti vzťahnutý k roku 1980. Celkový vývoj návštevnosti na Aljaške prebiehal po vyhlásení niekoľkých národných parkov na počiatku 80tych rokov pomerne dynamicky (vid Tabuľka č.2). Z nej jasne vidieť značne nadpriemerný boom na Aljaške, ktorý však relativizuje nízka hodnota absolútnych počtov návštevnosti (vid príloha 1). Juhovýchodný región, ako po celé vývojové obdobie najdominantnejší, reagoval na vývoj v súlade s celkovým priemerom USA. Východné regióny po prvotnom boome CR na počiatku 80-tych rokov reagovali v období 1985 až 1990 výrazným poklesom. Bolo to zrejme reakciou na nepokojnú situáciu z konca 80-tych rokov v medzinárodnom vývoji (konflikt na Strednom východe, v Lýbii v roku 1986) a nepokojnú situáciu v leteckej doprave vyvolanú teroristickým útokom na let Panam 103 do New Yorku v roku 1988 (pred 11. 9. 2001 to bol najväčší letecký teroristický útok na občanov USA, s počtom obetí 270 ľudí). Nasledoval vzostup až do recesie spôsobenej útokmi z 11. 9. 2001. Západné regióny pretrvávali v rastovej tendencii až do polovice 90-tych rokov, kedy boli ovplyvnené mimo iné aj rozsiahlymi požiarimi z roku 1994 kedy v západnej časti USA zhorelo 1 mil. ha zeme. Následná zostupová tendencia týchto regiónov pretrvávala aj v ďalšie obdobia.

5. Vplyvy na návštevnosť

Pre štúdiu vybraných vplyvov pôsobiacich na návštevnosť parkov USA je z priestorového hľadiska zhodnotený vplyv pôsobenia hustoty zaľudnenia a podielu plochy parkov na ploche štátu na úrovni jednotlivých štátov Únie (viď Tabuľka č.3, ktorá detailne špecifikuje dáta rozvrhnuté v nasledujúcom mapovom spracovaní). Načrtnutý je aj vplyv propagácie, ktorý pôsobí na povedomie obyvateľstva prostredníctvom ako organizovaných krokov, teda krokov v rámci destinčného marketingu, tak vplyvom náhodných, neorganizovaných komerčných postupov.

Tabuľka č. 3: Špecifikácia údajov podľa štátov USA

Štát	NNP 80 (v mil.)	NNP 05 (v mil.)	PP 05 (v km2)	PPNP 05 (v %)	PŠ (v km2)	HZ 80 (v ob./km2)	HZ 05 (v ob./km2)
Alabama	0,08	0,79	85	0,06	135 765	28,68	33,50
Alaska	0,40	2,47	221 115	12,87	1 717 854	0,23	0,39
Arizona	7,11	10,54	11 990	4,06	295 254	9,21	20,16
Arkansas	2,00	2,56	425	0,31	137 732	16,60	20,15
California	29,83	32,91	32 791	7,73	423 970	55,82	85,28
Colorado	4,40	5,29	2 725	1,01	269 601	10,72	17,30
Connecticut	0,00	0,01	31	0,22	14 357	216,45	243,83
Delaware	0,00	0,01	27	0,41	6 447	92,19	130,56
District of Columbia	26,96	32,87	29	16,20	177	3 606,40	3 288,41
Florida	4,06	7,98	10 674	6,27	170 304	57,23	104,33
Georgia	3,13	6,46	255	0,17	153 909	35,50	59,34
Hawaii	2,65	5,32	1 477	5,22	28 311	34,07	44,97
Idaho	0,33	0,44	2 095	0,97	216 446	4,36	6,60
Illinois	0,41	0,39	0	0,00	149 998	76,18	85,10
Indiana	1,52	2,19	62	0,07	94 321	58,21	66,43
Iowa	0,29	0,23	11	0,01	145 743	19,99	20,35
Kansas	0,06	0,13	48	0,02	213 096	11,09	12,90
Kentucky	2,22	1,92	385	0,37	104 659	34,98	39,87
Louisiana	0,27	0,33	86	0,06	134 264	31,33	33,57
Maine	2,78	2,08	365	0,40	91 646	12,27	14,38
Maryland	2,58	3,25	291	0,90	32 133	131,24	173,95
Massachusetts	8,57	9,81	234	0,86	27 336	209,87	235,34
Michigan	0,70	1,65	2 906	1,16	250 494	36,98	40,32

Štát	NNP 80 (v mil.)	NNP 05 (v mil.)	PP 05 (v km2)	PPNP 05 (v %)	PŠ (v km2)	HZ 80 (v ob./km2)	HZ 05 (v ob./km2)
Minnesota	0,80	0,61	1 219	0,54	225 171	18,10	22,77
Mississippi	5,44	6,02	476	0,38	125 434	20,10	23,19
Missouri	3,49	4,30	338	0,19	180 533	27,23	32,11
Montana	2,04	3,90	5 157	1,35	380 838	2,07	2,45
Nebraska	0,02	0,23	119	0,06	200 345	7,84	8,78
Nevada	5,00	5,91	3 151	1,10	286 351	2,80	8,42
New Hampshire	0,04	0,03	64	0,26	24 216	38,02	53,97
New Jersey	3,10	5,71	401	1,78	22 588	326,05	385,30
New Mexico	1,47	1,62	1 582	0,50	314 915	4,14	6,12
New York	12,76	15,15	292	0,21	141 299	124,26	136,70
North Carolina	24,41	20,09	1 642	1,18	139 389	42,20	62,22
North Dakota	0,60	0,47	294	0,16	183 112	3,56	3,47
Ohio	0,21	2,70	138	0,12	116 096	93,01	98,80
Oklahoma	1,93	1,36	41	0,02	181 036	16,71	19,57
Oregon	0,56	0,81	806	0,32	254 805	10,33	14,28
Pennsylvania	6,92	8,84	549	0,46	119 283	99,46	104,00
Rhode Island	0,05	0,05	0	0,00	4 002	236,67	268,26
South Carolina	0,48	1,38	132	0,16	82 932	37,64	51,21
South Dakota	2,80	3,70	1 245	0,62	199 731	3,46	3,88
Tennessee	6,82	7,76	1 549	1,42	109 151	42,06	54,56
Texas	4,17	5,49	5 004	0,72	695 621	20,46	32,96
Utah	7,12	7,84	8 567	3,90	219 887	6,64	11,33
Vermont	0,02	0,02	90	0,36	24 901	20,54	24,99
Virginia	17,19	22,94	1 462	1,32	110 785	48,26	68,28
Washington	4,51	6,52	7 954	4,31	184 665	22,38	34,07
West Virginia	1,60	1,74	375	0,60	62 755	31,07	28,91
Wisconsin	0,09	0,44	541	0,32	169 639	27,74	32,58
Wyoming	6,17	5,32	9 698	3,83	253 336	1,85	2,01

Poznámky:

NNP1980 - Návštevnosť parkov v roku 1980 (v mil.)

NNP2005 - Návštevnosť parkov v roku 2005 (v mil.)

PP 05 - Plocha parkov v roku 2005 (v km2)

PPNP 05 - Podiel plochy parkov na ploche štátu v roku 2005 (v %)

PŠ - Plocha štátu (v km2)

HZ 80 - Hustota zaľudnenia v roku 1980 (v ob./km2)

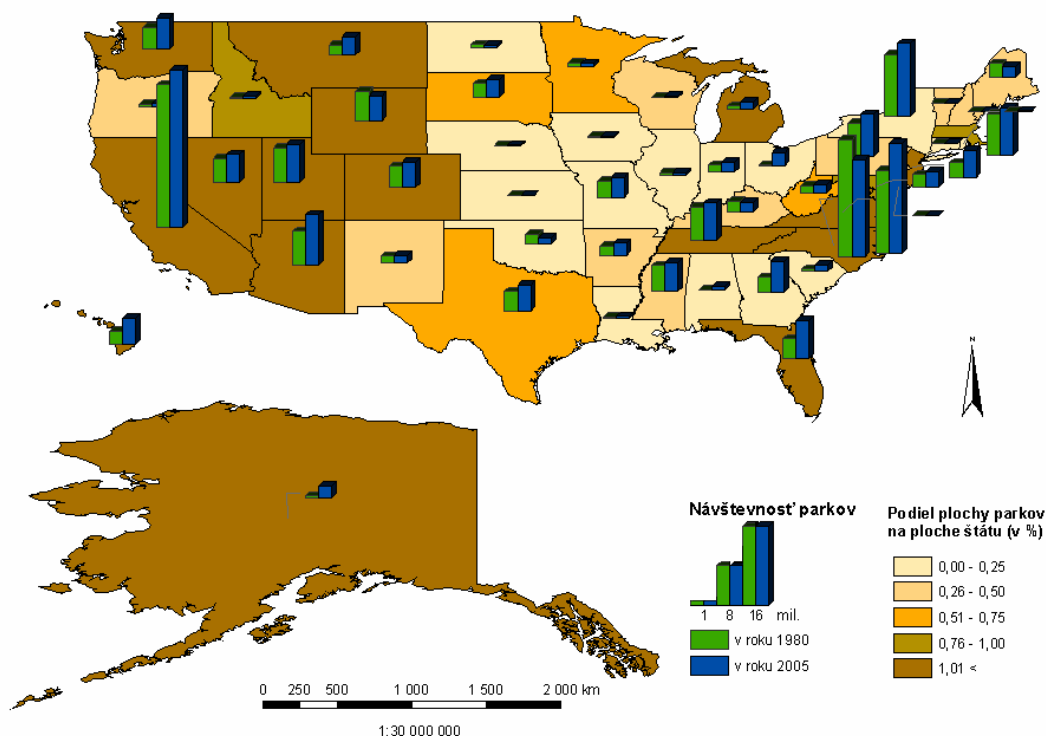
HZ 05 - Hustota zaľudnenia v roku 2005 (v ob./km2)

Stiahnuté z: www.census.gov/compendia/statab/ (20.3. 2008)

5.1 Vplyv plochy parkov

Vplyv plochy parkov na návštevnosť je hodnotený pomocou percentuálneho podielu plochy parkov na ploche štátu na úrovni jednotlivých štátov Únie v roku 2005 (pre detailnejší pohľad časového vývoja plôch parkov viď kapitola 6.2). Pre vizuálnu interpretáciu sú vstupné dáta (viď Tabuľka č.3) spracované pomocou kartografických metód, kartogramu podielu plochy parkov na ploche štátu a kartodiagramu návštevnosti parkov (viď Mapa č. 2).

**Mapa č. 2: Podiel plochy parkov na ploche štátu v roku 2005
a návštevnosť parkov 1980 a 2005**

Zdroj: autor, podľa dát z www.nature.nps.gov/stats/ (15.3. 2008)

V rámci priemeru USA tvorí plocha parkov spravovaných NPS 3,5 % rozlohy Spojených štátov. Tohto priemeru dosahujú štáty prevažne západných regiónov: Alaska (12,87 %), California (7,73 %), Arizona (4,06 %), Hawaii (5,22 %), Washington (4,31 %), Utah (3,90 %), Wyoming (3,83 %), čo je zapríčinené vysokými absolútnymi hodnotami rozlohy parkov na západe USA. Výnimku tvorí Hawaii, kde je výška hodnoty relativizovaná pomerne malou plochou štátu. Obdobnú situáciu vytvára na východe District of Columbia, s najvýraznejším podielom (16,20 %), čo je spôsobené skreslením z minimálnej plochy územia 177 km². Z východných štátov dosahuje priemeru USA ešte Florida (6,27 %).

Z porovnania vplyvu plochy parkov na návštevnosť (viď Mapa č. 2) je badateľná závislosť, nakoľko u porovnaných štátov z viac ako 1,01% podielom plochy parkov sú výrazne vyššie hodnoty návštevnosti na počiatku i konci sledovaného obdobia. Pričom zreteľnú výnimku tvorí Aljaška, kde jednak vplyvom minimálnej hustoty zaľudnenia jej plochy, ale obzvlášť vplyvom faktu, že na tomto území ide viac o ochranu prírody a krajiny, než o cestovný ruch, dosahuje hodnota návštevnosti minimálnych čísel. Naopak u štátov s minimálnym podielom plochy parkov do 0,25 %, z čoho prevažnú časť tvoria štáty stredozápadu USA a čiastočne východné štáty, sú

hodnoty návštevnosti v oboch sledovaných rokoch výrazne nižšie, ako Connecticut (0,01 mil. v roku 2005), Rhode Island (0,05 mil. v roku 2005), Kansas (0,13 mil. v roku 2005). Od tohto záveru sa výrazne odkláňajú štáty Pennsylvania s o málo vyšším podielom 0,46 %, ktorý vykazuje návštevnosť 8,5 mil. (rok 2005) a obzvlášť New York, ktorý napriek 0,21% podielu dosahuje návštevnosť nad 15 mil. návštevníkov (rok 2005). To si vysvetľujem ako dôsledok vysokej koncentrácie obyvateľstva v oblasti (pre zhodnotenie vplyvu hustoty zaľudnenia viď kapitola 5.2).

Pre štatistické potvrdenie závislosti návštevnosti parkov v roku 2005 od percentuálneho podielu plochy parkov na ploche štátu v roku 2005 bol použitý Pearsonov korelačný koeficient, ktorého hodnota $k = 0,59$ potvrdzuje pomerne silnú pozitívnu závislosť návštevnosti parkov od podielu plochy parkov na ploche štátu. Výsledný korelačný koeficient bol signifikantný na 99% hladine spoľahlivosti.

5.2 Vplyv hustoty zaľudnenia

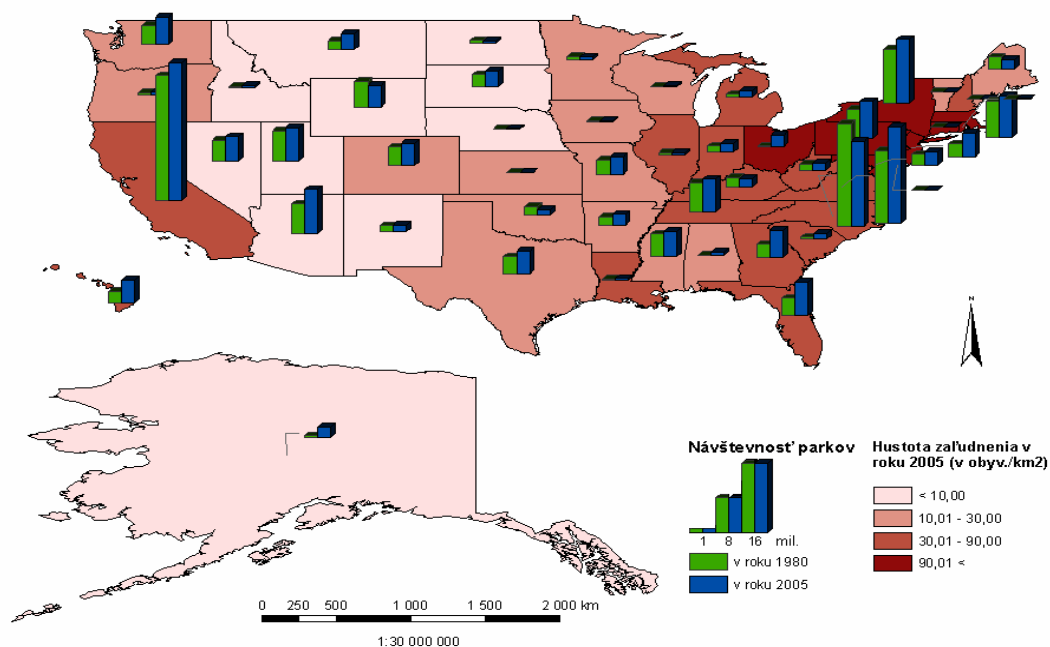
Vplyv hustoty zaľudnenia na návštevnosť je hodnotený pomocou kartografických metód porovnaním kartogramu hustoty zaľudnenia v roku 2005 a kartodiagramu návštevnosti parkov (viď Mapa č. 3) na úrovni jednotlivých štátov Únie. Následne je štatisticky preverený predpoklad závislosti prostredníctvom korelačného koeficientu pre počiatok i koniec sledovaného vývoja, prostredníctvom ktorých je zhodnotený vývoj tejto závislosti.

V štátoch, kde sú hodnoty hustoty zaľudnenia vyššie ako 30,01 obyvateľov na km² (priemer USA v roku 2005), sa nachádzajú najvýraznejšie kladné extrémny návštevnosti z roku 1980 aj 2005 (viď Mapa č. 3). K najdominantnejším patria California (s návštevnosťou 29,83 mil. v roku 1980 a 32,91 mil. v roku 2005), District of Columbia (26,96 mil. a 32,87), North Carolina (24,41 a 20,09), Virginia (17,19 a 22,94), New York (12,76 a 15,15) a Massachusetts (8,57 a 9,81). Z tohto hľadiska, sa dá kladne posúdiť predpoklad, že samotná hustota zaľudnenia má vplyv na rozloženie návštevnosti parkov v rámci USA, paradoxom však zostáva vysoká návštevnosť v horských oblastiach na západe USA oproti minimálnej hustote zaľudnenia v týchto oblastiach. K overeniu prvotného predpokladu závislosti je teda nutné štatistické potvrdenie.

Pre štatistické potvrdenie závislosti návštevnosti parkov v rokoch 1980 a 2005 na hustote zaľudnenia v rokoch 1980 a 2005 boli použité Pearsonove korelačné koeficienty, ktorých hodnoty $k = 0,48$ pre rok 1980 a $k = 0,54$ pre rok 2005 potvrdzujú slabšiu pozitívnu závislosť návštevnosti a hustoty zaľudnenia. Výsledný korelačný koeficient bol signifikantný na 99% hladine spoľahlivosti.

Mapa č. 3: Hustota zaľudnenia v roku 2005 a návštevnosť parkov 1980 a 2005

Zdroj: autor, podľa dát z www.census.gov/compendia/statab/ (20.3. 2008)

Samotná závislosť sa však pomocou korelačných koeficientov preukázala byť nižšou, ako v prípade vplyvu podielu plochy parkov na ploche štátu na návštevnosť parkov. Zmena medzi hodnotami korelačných koeficientov hustoty naznačuje nárast závislosti v časovom období, teda naznačuje, že návštevnosť parkov sa zvyšuje v regiónoch s tendenciou najväčšieho nárastu hustoty zaľudnenia. Tento jav môžeme pozorovať najmä v južných oblastiach a na juhu horských oblastí, kde populácia v daných štátoch rastie výraznejšie. Výrazne rastúca tendencia návštevnosti sa prejavila v štátoch Florida (3,92 mil.), Arizona (3,43 mil.), Georgia (3,33 mil.) a California (3,07 mil.), ktoré majú aj výrazné kladné hodnoty zmeny hustoty zaľudnenia medzi rokmi 1980 a 2005. Naopak klesajúcu tendenciu majú štáty na severe až severovýchode USA, kde populácia pribúda pomalším tempom. Najvýraznejšie prepady návštevnosti zaznamenali štáty Wyoming (-0,85 mil.), Maine (-0,70 mil.), Minnesota (-0,20 mil.), North Dakota (-0,12 mil.), Iowa (-0,06 mil.), Illinois (-0,02 mil.) a New Hampshire (-0,01 mil.). Z hodnotenia boli vylúčené dynamicky reagujúci District of Columbia (územie zhodné z regiónom Hlavného mesta, vid' kapitola 4) a štáty Virginia (nárast o 5,75 mil.) a North Carolina (pokles o 4,32 mil.), ktoré zaznamenali najvýraznejšie zmeny hodnôt návštevnosti. Mám za to že v prípade týchto dvoch štátov došlo k metodologickej chybe zrejme v prípade parku Blue Ridge Parkway (návštevnosť sa zhoduje z rozdielom návštevnosti týchto štátov), ktorý sa nachádza na území oboch štátov a dáta zaň boli zrejme v jednotlivých rokoch pričítané rozdielnemu štátu.

Vyššie stanovenú hypotézu, že na vývoj návštevnosti národných parkov má vplyv vzťah priestorového rozmiestenia národných parkov a hustoty osídlenia v jednotlivých regiónoch môžeme na základe záverov z kapitol 5.1 a 5.2 potvrdiť.

5.3 Vplyv propagácie

Výrazný faktor, vplývajúci na vývoj návštevnosti parkov USA, je samotná propagácia i v rámci destinačného marketingu, ktorá v mnohých sférach vyústila v agendu organizovaných i neorganizovaných komerčných postupov vplývajúcich na zvýšenie povedomia nie len amerického obyvateľstva o ochrane prírody a krajiny, estetických hodnotách, samotnom rekreačnom využití parkov a možnosti návštevníkov v nich.

Z organizovaných komerčných postupov uvedme vyvinuté informačné zázemie pre turistov dostupné nielen na stránkach vládnych inštitúcií (NPS, NPF, USDI aj.), ale aj komerčných portáloch zaoberajúcich sa službami v oblasti cestovného ruchu, ktoré sú často obohatené o interaktívne prvky a informácie. Samotné parky majú obvykle návštevnícke centrá obsahujúce múzea. Sú vybavené širokou ponukou brožúr a kníh. Všetky parky poskytujú zdarma orientačné mapy a to aj odlahlé chránené oblasti na Aljaške, kde nie sú žiadne ďalšie služby a vybavenie. Taktiež mnohé z parkov publikujú vlastné oficiálne periodiká (Yellowstone Today, Arches, The Tower Columns, aj.), ktoré sú vydávané pod záštitou USDI.

Ako neorganizované vplyvy môžeme uviesť pôsobenie mnohých zložiek v USA tak rozšíreného masmediálneho, zábavného a filmového priemyslu, vplývajúceho na povedomie prostredníctvom širokého spektra svojich produktov (filmy, zábavné parky, videohry, knihy, populárno-náučné publikácie, aj.) s tematikou dotýkajúcou sa parkov, ktoré často kvôli svojej jedinečnosti z pohľadu estetického i vedeckého, lákajú k tematickému spracovaniu. Mnohé z objektov lokalizované v parkoch sa v kultúrohistorickom vývoji dopracovali v povedomí obyvateľov i k symbolom, ako Delicate Arch, ktorý je symbolom Utahu, či Monument Valley - symbol Navažského národa (Monument Valley, aj napriek faktu, že ide o výrazne komerčne využívanú krajinnú siluetu, nie je začlenené do území v správe NPS, nakoľko je lokalizovaná na území indiánskej rezervácie Navajo, je teda pod správou Navažského národa).

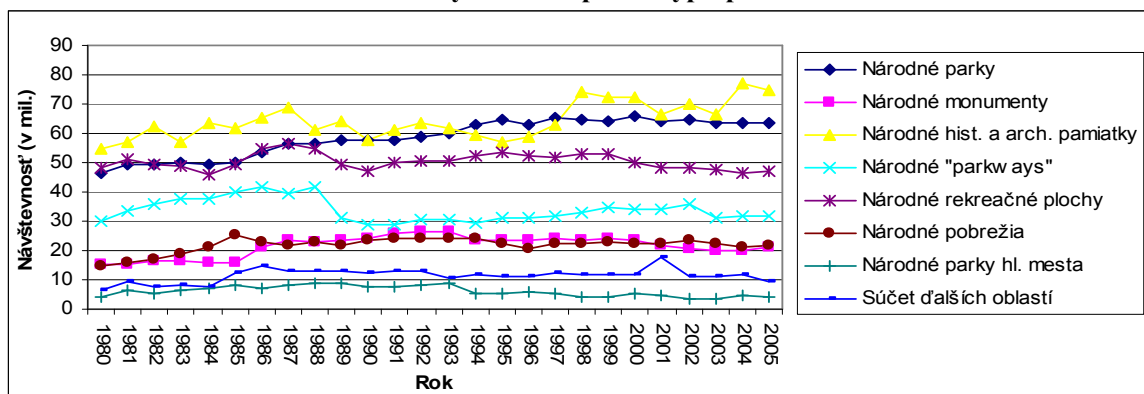
Vplyv komerčnosti zahŕňajúci vyššie uvedené, i mnohé ďalšie faktory, zohral v propagácii parkov u americkej spoločnosti, a pre ňu tak typickom špecifiku inklinácie ku všetkému komerčnému, významnú úlohu a prostredníctvom nej vplýval na vývoj návštevnosti parkov v USA.

6. Interné postavenie NP v systéme NPS

6.1 Z hľadiska návštevnosti

Samotné NP, ako jeden z typov parkov (podľa klasifikácie štatistického úradu USA), zaznamenali prvenstvo v rámci interného hodnotenia návštevnosti podľa typov parkov spravovaných NPS len medzi rokmi 1994 až 1997, a dlhodobo sa držia až na druhej pozícii, pričom v počiatočných rokoch sledovaného obdobia bola pozícia parkov ešte nižšia. Dlhodobo najdominantnejšou zložkou v návštevnosti sú Národné historické a archeologické pamiatky, čo naznačuje trend prevládania poznávacieho cestovného ruchu, s orientáciou na históriu a jej pamiatky, zároveň však priebeh ich krivky (viď Graf č.4 vypovedá o dynamike ich zmien v čase, čo naznačuje citlivosť na zmeny faktorov vplývajúcich na návštevnosť, pričom tento jav môže byť zapríčinený homogenitou skupiny. Dáta zanesené v Grafe č. 4 vypovedajú aj o stabilnom postavení Národných rekreačných plôch, ktoré až do konca 80-tych rokov vykazovali obdobné hodnoty ako NP. Následne u nich začala prevládať stagnácia až mierny pokles návštevnosti. Domnievam sa, že na tento vývoj mohlo vplývať presúvanie určitých území pod iný typ parku, prípadne vyčlenenie územia a zmena jeho štatútu (vyhlásenie parku), pričom takéto situácie nastávali v sledovanom období najmä u typov parkov z menšou rozlohou (Národné monumenty, Národné memoáre, aj.).

Graf č. 4: Návštevnosť chránených území podľa typu parku v rokoch 1980 až 2005

Stiahnuté z: www.census.gov/compendia/statab/ (20.3. 2008)

Z výraznejších hodnôt vznikajú tiež Národné „parkways“, u ktorých je výsledok ešte skreslený nezahrnutím faktoru počtu jednotiek v skupine. V takomto prípade by Národné „parkways“ dosahovali najvyšších návštevností na jednotku parku. Prekvapujúcim bolo postavenie „Národných pobreží“, ako skupinou zahŕňajúcou morské i jazerné brehy. Prvotný predpoklad o výraznejšom postavení sa nepotvrdil, nakoľko skupina zahrnuje výrazne menej jednotiek, ako bol predpoklad.

Tabuľka č. 4: Návštevnosť parkov podľa typu parku v rokoch 1980 až 2005

Rok	Návštevnosť (v mil.)								
	Celkom	NP	NM	NHAP	NPA	NRP	NPO	NPHM	Ostatné
1980	220,5	46,7	15,2	55	30,2	48,1	15	4,1	6,2
1981	238,6	49,6	15,1	57	33,8	51,1	16	6,7	9,3
1982	244,1	49,6	16,2	62,3	36,1	49,7	17,2	5,3	7,7
1983	243,6	50	16,2	57,3	37,7	48,9	19	6,3	8,2
1984	248,6	49,7	15,8	63,6	37,9	45,7	21,2	7,2	7,5
1985	263,4	50	15,9	61,9	40	49,4	25,3	8,3	12,6
1986	281,1	53,5	21,2	65,5	41,6	54,8	23	6,9	14,5
1987	287,2	56,6	23,5	68,6	39,3	56,5	21,9	8,1	12,7
1988	282,5	56,4	23,2	61,2	42	54,5	23,2	9	12,9
1989	269,4	57,4	23,7	63,9	31,2	49,6	21,9	8,9	12,8
1990	258,7	57,7	23,9	57,5	29,1	47,2	23,3	7,5	12,5
1991	267,8	57,4	25,8	61,0	28,8	49,8	24,4	7,5	13,1
1992	274,7	58,7	26,6	63,3	30,7	50,3	23,9	8,1	13,1
1993	273,1	59,8	26,5	61,9	30,4	50,8	24,1	9,1	10,5
1994	268,6	63,0	23,6	59,5	29,3	52,3	24,0	5,4	11,8
1995	269,6	64,8	23,5	56,9	31,3	53,7	22,5	5,5	11,4
1996	265,8	63,1	23,6	59,0	30,9	52,6	20,3	6,1	11,3
1997	275,3	65,3	24,1	63,0	31,6	51,6	22,4	5,1	12,1
1998	286,7	64,5	23,6	74,2	32,8	53,0	22,6	4,2	12,0
1999	287,1	64,3	24,3	72,6	34,6	52,8	22,7	3,9	11,8
2000	285,9	66,1	23,8	72,2	34,0	50,0	22,5	5,4	11,9
2001	279,9	64,1	21,8	66,7	34,4	48,3	22,2	4,6	17,8
2002	277,3	64,5	20,3	70,2	35,7	48,2	23,3	3,8	11,3
2003	266,1	63,4	20,0	66,6	31,1	47,7	22,6	3,5	11,2
2004	276,9	63,8	19,8	77,0	31,7	46,6	21,3	4,7	12,0
2005	273,5	63,5	20,9	74,9	31,7	46,8	21,7	4,3	9,7

Poznámky:

NP - Národné parky

NM - Národné monumenty

NHAP - Národné historické a archeologické pamiatky

NPA - Národné "parkways"

NRP - Národné rekreačné plochy

NPO - Národné pobrežia

NPHM - Národné parky hlavného mesta

Stiahnuté z: www.census.gov/compendia/statab/ (20.3. 2008)

Pre dôkaz prvej časti hypotézy, že NP sú v kontexte cestovného ruchu dlhodobo najdominantnejšou a najefektívnejšou zložkou v rámci subjektov spravovaných NPS, užívam dáta v

Tabuľke č.4, ktorá porovnáva návštevnosť jednotlivých typov parkov podľa klasifikácie štatistického úradu USA. Z nej vyplýva, že z pohľadu interného rozloženia návštevnosti v rámci NPS, dominujú Národné historické a archeologické pamiatky, ktorých návštevnosť odsúva NP na nižšiu pozíciu. Z toho vyplýva, že prvú časť hypotézy môžeme zamietnuť.

6.2 Z hľadiska plochy

Vývoju federálneho územia, v správe NPS, predchádzalo obdobie medzi 1.5. 1872, kedy prezident Ulysses Grant podpísal zákon, ktorým vyhlásil Yellowstone prvým NP na svete a rokom 1916, kedy prezident Woodrow Wilson podpísal zákon o vzniku federálneho National Parks Service, ako agentúry spravujúcej územia NP. Vzhľadom k faktu, že v tomto období neexistovala žiadna vládna štruktúra, ktorá by bola zodpovedná za prírodné prostredie a starostlivosť o turistov na územiach parkov, ktorých v danom období vzniklo ďalších 13, boli tieto zverené pod správu armády Spojených štátov. Od vzniku NPS sa veľkosť ich územia navrhovala pomerne kontinuálne, postupným vyhlasovaním ďalších parkov, s výnimkou niekoľkých období, kedy dochádzalo k masovejšiemu nárastu územia, v dôsledku jednorazových vyhlásení výraznejšieho počtu parkov. Takéto obdobie môžeme pozorovať v roku 1933, kedy bola väčšina NP, prírodných pamiatok, historických parkov i subjektov nachádzajúcich sa pod správou armády začlenená do správy NPS. V roku 1960 NPS spravovala súhrnom 187 objektov. Výrazným navýšením územia bol i rok 1980, kedy prezident Jimmy Carter vyhlásil 11 parkov o značnej rozlohe na území Aljašky. V roku 1990 NPS spravovala súhrnom 375 objektov.

Vývoj federálneho územia pod správou NPS v sledovanom období zobrazuje Tabuľka č.5, ktorá porovnáva plošne najrozsiahlejšie typy parkov v správe NPS (viď Tabuľka č.6), aj z časového hľadiska. Z priebehu vývoja celkovej plochy je zreteľný nízky plynulý medziročný nárast, spôsobený postupným vyhlasovaním ďalších parkov o nižšej rozlohe, s výnimkou rokov 1993 a 1994, kedy dochádza k prudkému poklesu. Pokles, avšak výrazne nižší, badať aj v rokoch 1997, 2000 a 2002. Tento jav si neviem jednoznačne vysvetliť, nakoľko mi nie je známy prípad obmedzenia plochy parkov v danom období. Môže sa jednať o metodickú chybu, kedy pozemky venované filantropmi prostredníctvom NPF boli započítané do rozlohy, aj keď ich NPS odmietla prijať (spravidla kvôli nevyjasneným majetko-právnym vzťahom, či kontroverznosti daru) a následne prebehla oprava dát. Či pokles rozlohy federálnych pozemkov môže mať za následok aj odkúpenie pôdy vlastníkmi podnikov nachádzajúcich sa v parkoch (reštaurácie, hotely aj.), čím by sa chýbajúca plocha previedla do federálneho vlastníctva (pre názornosť situácie vlastníctva viď

Tabuľka č.7). Obdobný priebeh je pozorovateľný aj na vývoji plochy NP čo ma vedie k záveru, že niektorá z vyššie uvedených potencionálnych možností prebehla práve ne území NP, čo vzhľadom k výške stupňa ochrany NP považujem za nepravdepodobné. Tento jav mám v úmysle bližšie preštudovať v prípadnej nadväzujúcej práci.

Tabuľka č. 5: Vývoj federálneho územia v správe NPS v rokoch 1980 až 2005

Rok	Federálne územie v správe NPS (v tis. Akroch)			
	Celková plocha	Národné parky	Rekreačné plochy	Súčet ostatných
1980	72 936	43 801	3 322	25 813
1981	73 665	44 470	3 327	25 868
1982	74 800	45 414	3 313	26 073
1983	74 846	45 427	3 317	26 102
1984	74 913	45 454	3 322	26 137
1985	75 749	45 739	3 335	26 675
1986	75 863	45 791	3 337	26 735
1987	75 970	45 875	3 339	26 756
1988	76 149	45 955	3 339	26 882
1989	76 331	46 081	3 342	26 907
1990	76 362	46 089	3 344	26 929
1991	76 607	46 135	3 346	27 126
1992	76 492	46 208	3 347	26 937
1993	75 515	45 521	3 349	26 645
1994	74 905	48 111	3 351	23 443
1995	77 355	49 307	3 353	24 695
1996	77 458	49 315	3 353	24 790
1997	77 457	49 384	3 329	24 744
1998	77 654	49 416	3 361	24 877
1999	78 166	49 859	3 404	24 903
2000	78 153	49 785	3 388	24 980
2001	78 943	49 862	3 388	25 693
2002	78 811	49 639	3 390	25 782
2003	79 006	49 823	3 391	25 792
2004	79 023	49 892	3 391	25 740
2005	79 048	49 910	3 391	25 747

Stiahnuté z: www.census.gov/compendia/statab/ (20.3. 2008)

Pre dôkaz prvej časti hypotézy, že NP sú, v kontexte cestovného ruchu, dlhodobo najdominantnejšou a najefektívnejšou zložkou v rámci subjektov spravovaných NPS, užívam aj dáta v Tabuľke č.6, ktorá porovnáva návštevnosť a rozsah plochy jednotlivých typov parkov podľa klasifikácie NPS. Z nej vyplýva, že z pohľadu interného rozloženia návštevnosti v rámci NPS, jednoznačne dominujú NP a teda prvú časť hypotézy môžeme potvrdiť, obdobne je na tom plocha NP, ktorá taktiež dominuje a vedie k potvrdeniu hypotézy. Dáta za návštevnosť jednotlivých detailných zložiek Národných historických a archeologických pamiatok však súhrnom potvrdzujú závery z kapitoly 6.1 o ich dominancii a poukazujú na relatívnosť potvrdenia hypotézy v závislosti od rádivosti „detailnosti“ skúmaných jednotiek. Dáta nižšie uvedenej tabuľky však vzhľadom

k svojej detailnosti hypotézu potvrdzujú. Vypovedajú taktiež o stabilnom postavení Národných rekreačných plôch z pohľadu návštevnosti i plochy (pre detailnejší časový vývoj viď Tabuľka č.5).

Tabuľka č. 6: Návštevnosť a vlastníctvo pôdy podľa klasifikácie NPS v roku 2005

Typ chráneného územia podľa klasifikácie NPS	Návštevnosť 2005	Celková plocha 2005 (v akroch)	Fed. plocha 2005 (v akroch)	Nefed. plocha 2005 (v akroch)		
				súkromná	iná verejná	celkom
Medzinárodné hist. oblasti	0	45	28	16	0	16
Národné bojiskové parky	2 132 131	15 088	9 245	5 836	7	5 843
Národné bojiskové oblasti	0	1	1	0	0	0
Národné bojiská	1 476 560	14 543	12 881	1 498	164	1 662
Národné historické oblasti	10 045 276	37 327	21 887	14 518	922	15 440
Národné historické parky	26 030 463	171 913	125 815	17 588	28 510	46 098
Národné jazerné pobrežia	3 759 507	228 990	146 041	26 461	56 487	82 949
Národné memoáre	29 000 276	10 585	8 118	2 404	63	2 467
Národné vojenské parky	4 979 536	40 780	37 375	3 265	141	3 406
Národné monumenty	19 614 242	2 027 901	1 848 060	160 064	19 777	179 841
Národné parky	60 366 404	52 090 267	49 911 784	1 682 078	496 405	2 178 483
Ostatné	2 721 149	24 154 658	22 040 040	1 898 842	215 776	2 114 618
Národné rekreačné plochy	47 780 735	3 696 962	3 390 767	178 293	127 902	306 195
Národné rezervoáre	77 131	33 431	12 229	20 494	708	21 202
Národné rieky	4 306 965	426 343	319 935	82 149	24 259	106 407
Národné prírodné chodníky	0	237 411	171 000	18 240	48 170	66 411
Národné morské pobrežia	15 817 043	595 013	479 303	9 579	106 131	115 710
Národné divoké prír. rieky	1 166 940	319 913	74 561	159 711	85 642	245 352
Parky (iné)	10 775 394	36 802	34 952	1 607	244	1 851
Národné "parkways"	32 574 228	176 859	166 371	10 209	278	10 487

Stiahnuté z: www.census.gov/compendia/statab/ (20.3. 2008)

Samotné potvrdenie hypotézy, že NP sú v kontexte cestovného ruchu dlhodobo najdominantnejšou a najefektívnejšou zložkou v rámci subjektov spravovaných NPS, ako aj v rámci komplexnej hierarchie ochrany územia USA, sa v dokazovaní jej prvej časti ukázalo ako relatívne, nakoľko z pohľadu návštevnosti podľa záverov kapitoly 6.1. ju môžeme vyvrátiť, avšak závery z kapitoly 6.2. ju potvrdzujú. Základným paradoxom, ktorá má vplyv na túto situáciu je hodnotenie pomocou dvoch klasifikácií (NPS a štatistického úradu USA), pričom klasifikácia štatistického úradu poukazuje na určité trendy, ako preferencia poznávacieho CR historických oblastí a klasifikácia NPS, ktorá selektuje jednotlivé typy parkov v o rád nižšej úrovni, teda „detailnejšie“ poukazuje vernejšie na dominanciu typu parku v rámci návštevnosti a z tohto dôvodu sa javí byť vierohodnejšou. Pre dokazovanie druhej časti hypotézy viď kapitola 7.

7. Porovnanie postavenia

7.1 Financovanie

NPS spadá do rezortu Ministerstva vnútra Spojených štátov amerických (USDI), od ktorého sa odvíja väčšina financovania tejto vládnej agentúry. Vývoj financovania NPS v sledovanom období je zachytený v Tabuľke č. 7, kde je porovnávaný vývoj príjmov i výdajov podľa druhu a vývoj ich vzájomného podielu.

Celkové príjmy NPS tvoria príjmy zo schválených federálnych dotácií, z ktorých je NPS ako federálna vládna agentúra dotovaná. Tieto príjmy tvoria kostru financovania NPS, a ich výška korešponduje z celkovými výdajmi predošlého roku. Ďalšou zložkou príjmov je samotný príjem z prevádzky, ktorého hodnoty neprekračujú za celé sledované obdobie 8% podiel z príjmov, čo je dané nízkymi cenami vstupov na územie parkov, z ktorého táto valná časť z týchto príjmov plyní (mimo iné je zahrnutý i nájom budov a pozemkov aj.). Ostatné príjmy zahŕňujú jednorazové dotácie slúžiace k financovaniu konkrétnych projektov a taktiež dary od verejnosti, filantropiu, ktorú podporuje mimo iných aj NPF. Vývoj celkových príjmov, aj vývoj dotácií a príjmov z prevádzky prebiehal v sledovanom období kontinuálnym nárastom, s výnimkou období rokov 1984 až 1986 a 1993 až 1996, kedy boli dotácie pre NPS nižšie oproti predošlým rokom, avšak tieto neboli svojou výškou nijak dramatické.

Celkové výdaje na prevádzku sú v celom období kryté príjmami z dotácií a ich nárast prebiehal od 80-tych rokov taktiež kontinuálne s výnimkou období rokov 1984 až 1986, 1990, 1993 až 1996, kedy sa náklady nie príliš významne znížili. V rámci interného rozloženia výdajov, pojmú najviac (cca 30 až 40 %) platy a mzdy zamestnancov NPS. Na zlepšenia a údržbu zahŕňajúce opravy a rekonštrukcie plyní cca 15 % výdajov a konštrukcia (budovy, infraštruktúra) pojme obdobne cca 15 %. Zvyšok výdajov plyní na bežné náklady (energie, technika, palivo aj.) súvisiace s prevádzkou.

Tabuľka č. 7: Vývoj financovania NPS v rokoch 1980 až 2005

Rok	Financie									
	Priji (v mil. USD)				Podiel výdajov na príjmoch (%)	Výdaje na prevádzku (v mil. USD)				
	Celkom	Dotácie	S prevádzky	Ostatné		Celkom	Platy a mzdy	Zlepšenia, údržba	Konštrukcia	Ostatné
1980	860	539	21	300	73	627	259	77	71	219
1981	950	627	23	300	71	677	303	82	72	220
1982	1 050	715	26	309	68	710	311	98	73	228
1983	1 225	829	33	363	64	780	344	102	88	246
1984	1 252	786	36	430	67	844	355	136	93	259
1985	1 299	822	51	427	65	848	369	127	85	267
1986	1 322	769	51	502	62	818	372	120	126	201
1987	1 347	846	71	430	68	909	402	144	103	261
1988	1 416	875	77	464	65	923	424	155	86	258
1989	1 526	997	86	443	68	1 037	441	198	85	313
1990	1 584	1 053	79	453	62	986	459	160	109	259
1991	2 067	1 285	78	704	53	1 104	495	180	134	295
1992	2 363	1 393	88	882	54	1 269	518	212	193	345
1993	2 436	1 334	90	1 013	59	1 429	596	225	227	380
1994	2 405	1 389	97	919	58	1 404	627	223	206	348
1995	2 331	1 325	106	900	62	1 445	633	234	192	386
1996	2 249	1 346	133	770	62	1 391	650	234	168	339
1997	2 476	1 625	175	676	59	1 473	683	246	188	356
1998	2 861	1 765	203	893	56	1 604	721	255	191	437
1999	3 187	1 867	215	1 105	48	1 530	733	289	62	446
2000	3 550	1 881	234	1 435	52	1 833	799	299	215	520
2001	3 888	2 241	246	1 401	51	1 985	840	305	199	641
2002	4 185	2 257	245	1 683	52	2 161	876	311	296	678
2003	4 373	3 298	274	1 801	53	2 315	934	344	293	744
2004	4 351	2 388	264	1 699	54	2 371	956	332	354	729
2005	4 504	2 425	286	1 793	54	2 451	984	361	381	725

Stiahnuté z: www.census.gov/compendia/statab/ (20.3. 2008)

Zaujímavým poznatkom je fakt, že samotné výdaje na správu v priebehu sledovaného obdobia neprekročili príjmy, ktoré mali naopak ročne v priemere 30 až 40% rezervu, teda NPS aj keď viac prostredníctvom dotácií, než samotných príjmov z prevádzky, vykazuje ziskovú bilanciu.

7.2 Porovnanie Štátnych parkov a parkov NPS

Pre zhodnotenie postavenia parkov v správe NPS (teda federálnych) je použité ich zrovnanie so štátnymi parkami (ďalej len skrátené SP), z pohľadu návštevnosti, plochy a financovania. Hodnoty štátnych parkov sú dané súčtom dát za jednotlivé štáty, do ktorých kompetencie štátne parky spadajú (podrobnejšie k dátam SP za jednotlivé štáty viď Príloha č. 7).

V rámci návštevnosti vykazujú SP takmer trojnásobok návštevnosti parkov NPS (viď Tabuľka č. 8), čo bude zrejme dôsledok vyššieho kladenia dôrazu na rekreačnú funkciu týchto parkov, oproti parkom NPS, u ktorých je dôraz kladený na ochranu prírody a krajiny a zachovanie prírodných a estetických hodnôt vybraných oblastí pre ďalšie generácie. Taktiež to môže byť dôsledok faktu, že štátne parky sú riadené decentralizovane a majú preto vyššiu schopnosť dynamickejšie reagovať na potreby rekreantov, módnosť a nové trendy CR v danom štáte. Pre naznačenie efektivity bola použitá hustota návštevnosti, ako počet návštevníkov na jednotku plochy parku. Z nej vyplýva dominancia SP, v ktorých sa ich správy musia vysporiadať z 16,5 násobne väčšou návštevnosťou a vzhľadom k vyťažnosti v priebehu sezón, aj preplnenosťou parkov. Faktorom vplývajúcim na tento jav môže byť opäť dôsledok kladenia dôrazu na ochranu prírody a krajiny v parkoch NPS, kde aj v najvyťaženejších parkoch, samotné chránené územie tvorí tri štvrtiny územia, ktoré je z výraznej časti verejnosti nedostupné (zakázané, prípadne NPS nedoporučované, kvôli vlastnej bezpečnosti). Pozoruhodný je systém, aký si správy SP i NPS vybudovali, a pomocou ktorého sa dokážu vysporiadať so stále prirastajúcim počtom návštevníkov (rozširovanie kempov, spolupráca z ubytovacími objektmi v zázemí parkov aj.).

Tabuľka č. 8: Porovnanie Štátnych parkov a parkov NPS v roku 2005

Parky	Návštevnosť		Plocha		Financovanie		
	NNP (v mil.)	HNP (v návšt./km ²)	PP (v km ²)	PPNP (v %)	Príjmy (v mil. USD)	PPNV (v %)	Výdaje (v mil. USD)
Štátne parky	725,36	13 061	55 537	0,57	847	39	2 161
parky NPS	270,60	794	340 995	3,47	4 504	184	2 451

Poznámky:

NNP - Návštevnosť parkov v roku 2005 (v mil.)

HNP - Hustota návštevnosti parku v roku 2005 (v návštevník/ km²)

PP - Plocha parkov v roku 2005 (v km²)

PPNP - Podiel plochy parkov na ploche štátu v roku 2005 (v %)

PPNV - Podiel príjmov na výdajoch v roku 2005 (v %)

Stiahnuté z: www.census.gov/compendia/statab/ (20.3. 2008), www.nature.nps.gov/stats/ (15.3. 2008)

Z hľadiska absolútnych čísel plochy sú dominantnejšie parky NPS, ktorých plocha 341 tis. km² predstavuje 3,47 % rozlohy Spojených štátov, oproti ploche 55 tis. km² (0,57 % rozlohy USA), ktoré súhrnne zaberajú SP. Toto rozloženie má za následok mimo iné aj presunutie niektorých SP pod správu NPS, pri zmene ich štatútu a zahrnutí do federálneho systému ochrany území.

V rámci financovania vykazujú SP, aj parky NPS zrovnateľné hodnoty výdajov, pričom v prípade SP je zrejma nutnosť dofinancovania väčšiny výdajov, čo plynie z výšky príjmov, ktoré v prípade SP tvoria len necelých 40 %, čo sa obzvlášť vzhľadom k množstvu návštevníkov SP javí ako výrazne nedostačujúce. Naproti tomu NPS vykazuje výraznú ziskovú bilanciu (bližšie k vývoju viď kapitola 7.1) z podielom príjmov na výdajoch 184 %.

7.3 Postavenie NPS na federálnej úrovni

O ochranu prírodných, kultúrnych a historických pamiatok na federálnej úrovni sa v USA stará 16 federálnych agentúr (vid' Príloha č. 8), z toho ochranou divokej prírody, prirodzeného prostredia a starostlivosťou o turistov sa zaoberá sedem vládnych agentúr spravujúce územia prevažne vo federálnom vlastníctve. Vo vládnej štruktúre spadajú štyri agentúry pod USDI:

Správa národných parkov (National Park Service, ďalej len skrátené NPS), ktorá od roku 1916 spravuje široké spektrum chránených území v USA, o celkovej rozlohe 341 tis. km² s návštevnosťou 273 mil. ľudí (rok 2005). Úrad pre závlahy (Bureau of Reclamation, ďalej len skrátené BOR), ktorý od roku 1902 spravuje vodné zdroje v 17-tich krajinách na západe USA (vid' Príloha č. 2), kde doposiaľ vybudoval cez 600 priehrad a nádrží, ktorých okolie je využívané k rekreácií. Úrad pre správu krajiny (Bureau of Land Management, ďalej len skrátené BLM), ktorý spravuje územia o rozlohe 1 mil. km², teda takmer 13 % rozlohy USA (vid' Príloha č. 3), s rekreačnou návštevnosťou 55 mil. ľudí (rok 2005). Správa pre ochranu rýb a zvere (U.S. Fish and Wildlife Service, ďalej len skrátené USFWS), ktorá sa stará o 4 % územia USA rozdelených do 500 rezervácií vyznačujúcich sa vysokou kvantitou výskytu ohrozených druhov vtáctva a cicavcov.

Armádny inžiniersky zbor (U.S. Army Corps of Engineers, ďalej len skrátené USACE) spadajúci pod armádu Spojených štátov amerických spravuje vodné zdroje jazier a okolitú plochu spravidla využívanú na rekreáciu (vid' Príloha č. 4), ale jeho primárnym cieľom, ako zložky bezpečnostných síl, je ochrana vodných zdrojov.

Úrad pre údolie rieky Tennessee (Tennessee Valley Authority, ďalej len skrátené TVA) založený v roku 1933, spravujúci sústavu vodných diel na povodí rieky Tennessee, a priliehajúcich území o rozlohe 1 174 km² (vid' Príloha č. 5), ktoré sa využívajú aj na rekreačné účely, avšak jeho primárnym cieľom je výroba energie, s ohľadom na prírodu a krajinu.

Správa lesov (Forest Service, ďalej len skrátené FS), spadajúca do rezortu Ministerstva poľnohospodárstva (U.S. Department of Agriculture). FS bola založená v roku 1905 a stará sa o viac ako 155 národných lesov a 20 národných trávnatých planín (vid' Príloha č. 6), ktoré tvoria súhrne 781 tis. km², teda 8 % rozlohy USA. Správa lesov reguluje výstavbu ciest, priemyselnú využiteľnosť i ťažbu dreva a limituje ju na 25 % rozlohy národných lesov.

Pre porovnanie postavenia jednotlivých vládnych agentúr v kontexte vývoja cestovného ruchu a obzvlášť postavenia NPS v porovnaní s ostatnými agentúrami poslúži Tabuľka č.9 a pre zlepšenú vizualizáciu Graf č.5, ktoré demonštrujú ich postavenie na základe návštevných hodín, ako súhrnného času návštevníkov stráveného na území spravovanom danou vládou agentúrou.

Tabuľka č. 9: Vývoj návštevnosti federálnych území podľa agentúr federálnej správy

Rok	Návštevnosť podľa agentúr federálnej správy (v mil. návštevných hodinách)							
	Celkom	USFWS	FS	USACE	NPS	BLM	BOR	TVA
1980	6367	17	2819	1926	1042	66	407	87
1981	6522	23	2829	1488	1198	444	461	80
1982	6640	12	2801	1632	1216	341	558	80
1983	6668	63	2733	1638	1276	596	285	78
1984	6252	60	2731	1652	1240	208	282	79
1985	6403	65	2705	1721	1298	246	289	79
1986	6858	67	2718	2068	1348	284	296	77
1987	7402	72	2861	2176	1394	515	306	78
1988	7419	81	2908	2290	1376	461	294	81
1989	7475	45	3030	2296	1315	493	286	10
1990	7567	45	3112	2280	1322	518	280	10
1991	7829	45	3301	2306	1344	540	280	13
1992	7995	45	3408	2306	1390	563	269	14

Poznámka: Návštevná hodina – 60 minút strávených návštevníkom na chránenom území, je daná aj súčtom minút viacerých návštevníkov

USFWS - Správa pre ochranu rýb a zvere

FS - Správa lesov

USACE - Armádny inžiniersky zbor

NPS - Správa národných parkov

BLM - Úrad pre správu krajiny

BOR – Úrad pre závlahy

TVA - Úrad pre údolie rieky Tennessee

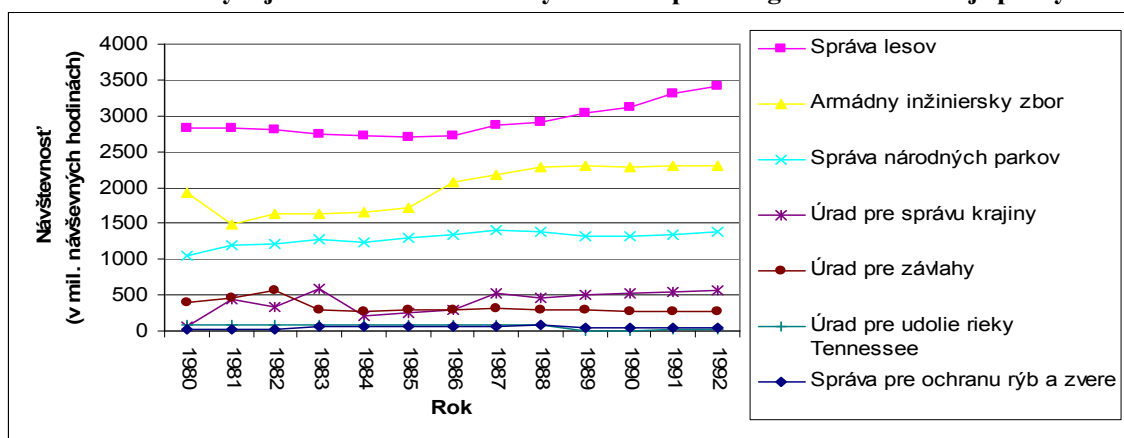
Stiahnuté z: www.census.gov/compendia/statab/ (20.3. 2008)

Na spodku postavenia, v celkovom časovom vývoji, môžeme pozorovať USFWS a TVA. V prípade TVA je nízka návštevnosť zjavne spôsobená faktom, že sa jedná o lokálne pôsobiacu agentúru (lokálne viazaná na povodie rieky Tennessee), ktorá nemá, čo do plochy pôsobnosti, tak výrazný rozsah, ako ostatné z komparovaných agentúr. Paradoxne však, jej plocha pôsobnosti, presahuje hranice štátu Tennessee (vid Príloha č. 5), teda z pohľadu zaužívanom v USA, je jej pôsobenie federálne, čo je aj dôvod zaradenia TVA do komparácie federálnych agentúr. USFWS aj napriek jej federálnej pôsobnosti a značnej rozlohe, vykazuje veľmi nízke hodnoty návštevnosti. Mám za to, že tento jav je spôsobený tým, že daná agentúra pojíma ako svoj prvotný cieľ ochranu živočíšstva a samotná rekreácia obyvateľstva je obzvlášť vzhľadom k ploche zanedbateľná. Jedná sa teda o preferenciu ochrany prírody a krajiny pred rekreačným využitím. V stredovej časti hodnôt návštevnosti sa pohybujú v rámci celkového vývoja BLM a BOR.

V prípade BOR môžeme z časového hľadiska pozorovať značný pokles návštevnosti, zrejme spôsobený preferenciou bezpečnosti energetických zdrojov pred rekreáciou, nakoľko obdobný trend

môžeme pozorovať aj v prípade TVA, teda u oboch agentúr, ktorých primárnou funkciou je energetické využitie vodných zdrojov. Agentúra BLM, napriek jej primárnemu postaveniu v ploche spravovaného územia, nezastáva príliš vysokú návštevnosť, čo je spôsobené jej multifunkčným pôsobením. Samotná agentúra sa zaoberá primárne správou federálneho územia o značnej rozlohe a samotná rekreačná funkcia je len jedným z mnohých, v širokom spektre využiteľnosti daného územia. Z časového hľadiska dochádza u BLM k značným výkyvom, čo si vysvetľujem tým, že v priebehu prvej polovice sledovaného obdobia dochádzalo obzvlášť v tejto agentúre k preskupovaniu územia (a aj jeho rekreačnej využiteľnosti) do a aj z iných agentúr a úradov spravujúcich územia (nie len federálnych). Z postavenia návštevnosti NPS v stredovej časti Grafu č. 5 je zrejmé že prvotná hypotéza, že NP sú v kontexte cestovného ruchu dlhodobo najdominantnejšou a najefektívnejšou zložkou rámci komplexnej hierarchie ochrany územia USA, sa nepotvrdila, nakoľko agentúry USACE a FS dosahujú dvoj, až trojnásobne vyšších hodnôt návštevností, ako NPS, ktorého sú NP súčasťou. Na postavenie FS a USACE má vplyv nielen ich značná rozloha (FS), ale aj lokalizácia mnohých území bezprostredne v zázemí husto osídlených miest (mnoho jazier v správe USACE).

Graf č. 5: Vývoj návštevnosti federálnych území podľa agentúr federálnej správy

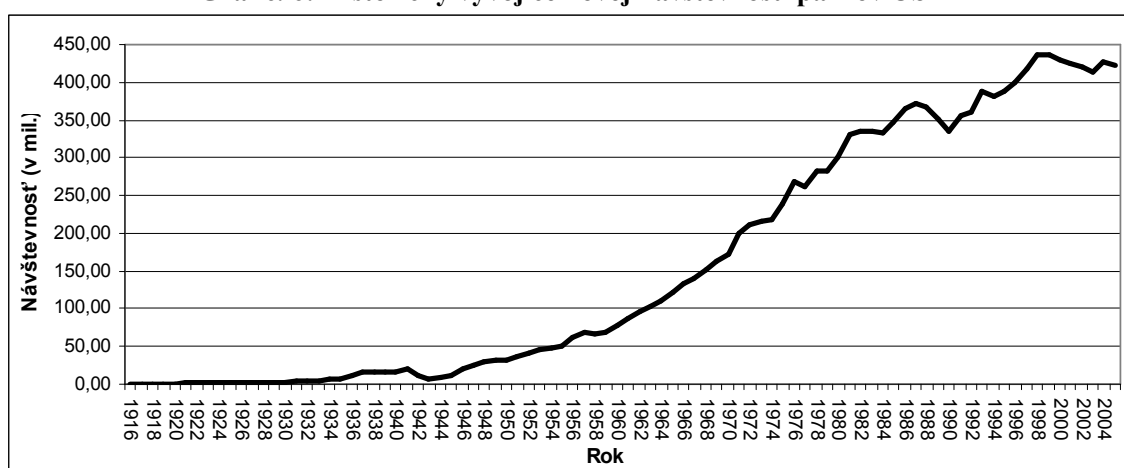
Stiahnuté z: www.census.gov/compendia/statab/ (20.3. 2008)

Ak nepočítame oblasti chránené jednotlivými štátmi a miestnymi úradmi, je v rámci starostlivosti o zachovanie prírodného prostredia 13,5% územia Spojených štátov pod ochranou federálnej vlády. Jedná sa o pomerne vysoké číslo, súvisiace nielen s rozmanitosťou prírodného prostredia a jeho determináciou kultúrne historického vývoja ako naznačoval už Turner, ale aj vývojom samotným. Vývojom, ktorého súčasťou bol taktiež zrod enviromentálneho spôsobu myslenia, vyúsťujúceho v spoločenské hnutia, s odrazom v politickej sfére a následne i v legislatíve, ktorá dala podklad ako kvantite, tak i kvalite ochrany území, tak i vládnym agentúram spravujúcim tieto územia.

8. Záver

Z vývoja návštevnosti parkov USA v sledovanom období sa dá predpokladať jej nárast i v ďalšom vývoji. Nepredpokladám však, že by sa malo jednať o nárast vysoký, nakoľko z historického vývoja celkovej návštevnosti parkov USA (viď Graf č. 6) vyplýva, že parky USA v rámci Batlerovho životného cyklu destinácie (viď Príloha č 9) prekonal fazy: 1) Objavenia v období medzi rokom 1872 a 30-tymi rokmi 20. storočia. 2) Vtiahnutia, od povojnového obdobia do 70-tych rokov. V sledovanom období je zachytená fáza rozvoja, a to od 80-tych rokov 20. storočia, ktorá zrejme po prelome tisícročia prechádza vo fázu konsolidácie vyznačujúcu sa „...spomalením rastu návštevnosti, prevažovaním typu návštevníka bez záujmu o reálny život rezidentov, ktorý smeruje do turistického raja. Turistické aktivity sa stávajú pre destináciu CR životne dôležité v príjmoch a zamestnanosti. Narastá supraštruktúra CR a miesto dostáva turisticky monokultúrny charakter.“ (Pásková 2002). Domnievam sa, že táto charakteristika na príklade Česka je s určitou približnosťou aplikovateľná i na vývoj v USA. To však bude treba v ďalšom výskume na úrovni magisterskej práce overiť.

Graf č. 6: Historický vývoj celkovej návštevnosti parkov USA

Stiahnuté z: www.census.gov/compendia/statab/ (20.3. 2008)

Predpokladám že v rámci regionálnej diferenciácie bude táto zmena sprvu badateľná najmä u východných regiónov Spojených štátov, ktoré majú tendenciu výraznejšieho reagovania na zmeny faktorov vplývajúcich na vývoj CR. Zatiaľ čo vo vývoji západných regiónov budú zmeny prebiehať zrejme pomerne plynule a predovšetkým dlhodobo.

V rámci overovania hypotézy, že NP sú v kontexte cestovného ruchu dlhodobo najdominantnejšou a najefektívnejšou zložkou v rámci subjektov spravovaných NPS ako aj v rámci komplexnej hierarchie ochrany územia a krajiny USA, sa v overovaní prvej časti hypotézy (teda, že NP sú v kontexte cestovného ruchu dlhodobo najdominantnejšou a najefektívnejšou zložkou v rámci subjektov spravovaných NPS), preukázalo, že z pohľadu interného rozloženia návštevnosti v rámci NPS (viď kapitola 6.1), dominujú Národné historické a archeologické pamiatky. Z toho vyplýva, že prvú časť hypotézy môžeme zamietnuť. Avšak v kapitole 6.2 som dokázal, že z pohľadu interného rozloženia návštevnosti v rámci NPS, podľa štatistík NPS, jednoznačne dominujú NP a teda prvú časť hypotézy môžeme potvrdiť. Daný paradox spôsobila rozdielnosť v rádovosti dát za návštevnosť jednotlivých detailných zložiek Národných historických a archeologických pamiatok, ktorá poukazuje na relatívnosť potvrdenia hypotézy v závislosti od rádovosti „detailnosti“ skúmaných jednotiek (Hampl 1994). Samotné potvrdenie hypotézy, sa v dokazovaní jej prvej časti, ukázalo ako relatívne.

V dokazovaní druhej časti hypotézy, že NP sú v kontexte cestovného ruchu dlhodobo najdominantnejšou a najefektívnejšou zložkou rámci komplexnej hierarchie ochrany územia USA, sa preukázala platnosť hypotézy v porovnaní so štátnymi parkami (viď kapitola 7.2) len z pohľadu plochy a financovania. Samotná návštevnosť parkov NPS výrazne zostávala za takmer trojnásobnou návštevnosťou SP. Z postavenia NPS na federálnej úrovni v rámci komparácie s ostatnými agentúrami federálnej správy (viď kapitola 7.3), sa druhá časť hypotézy nepotvrdila, nakoľko agentúry USACE a FS dosahujú dvoj, až trojnásobne vyšších hodnôt návštevností ako NPS, ktorého sú NP dominantnou súčasťou.

Z daných zistení vyplýva, že NP síce dominujú v rámci subjektov spravovaných NPS, avšak v kontexte cestovného ruchu, v rámci komplexnej hierarchie ochrany územia USA nie sú dlhodobo najdominantnejšou a najefektívnejšou zložkou.

V rámci overovania hypotézy, že „existuje vzťah, že na vývoj návštevnosti národných parkov má vplyv vzťah priestorového rozmiestenia národných parkov a hustoty osídlenia v jednotlivých regiónoch“ sa v kapitole 5.1 preukázalo, že existuje pomerne silná pozitívna závislosť návštevnosti parkov od podielu plochy parkov na ploche štátu, ktorý prezentuje priestorové rozmiestnenie v rámci USA.

Následne závery z kapitoly 5.2 potvrdzujú slabšiu pozitívnu závislosť návštevnosti a hustoty zaľudnenia. Potvrdenie tejto časti hypotézy naznačila aj Mapa č. 1 (viď kapitola 4.2), ktorá prostredníctvom geografického mediánu naznačila väzbu návštevnosti parkov na hustote zaľudnenia. Z priebehu mediánu je viditeľný rozdiel návštevnosti parkov v gradiente západ – východ, pričom menšia vzdialenosť od husto osídleného východného pobrežia Spojených štátov naznačuje priamu závislosť návštevnosti parkov na hustote zaľudnenia, inak vyjadrené na ľuďnatosti daného regiónu.

Stanovenú hypotézu, že „existuje vzťah, že na vývoj návštevnosti národných parkov má vplyv vzťah priestorového rozmiestenia národných parkov a hustoty osídlenia v jednotlivých regiónoch“ môžeme teda na základe záverov z kapitol 4.2, 5.1 a 5.2 potvrdiť.

V rámci prognóz atraktivity parkov USA pre občanov Česka, je pravdepodobný nárast záujmu o tieto destinácie, a to vzhľadom k súčasnému (rok 2008) ekonomickému vývoju, prezentovanému mimo iné rýchlym rastom českej ekonomiky oproti pomalšiemu rastu ekonomiky USA, rastom životnej úrovne obyvateľov Česka, výraznému prepadu doláru voči českej korune, či polemike, v popredných politických kruhoch USA, o zrušení vízovej povinnosti voči občanom Česka. Preto sa dá do budúcnosti predpokladať výraznejšia dostupnosť týchto destinácií pre občanov Česka a následná zvýšená výjazdovosť Čechov do týchto destinácií.

Zoznam použitej literatúry a zdrojov

Literatúra

- BRET, M. (2005): Národní parky a další přírodní památky USA. Pavel Dobrovský – BETA, Praha, 240 s.
- HAMPL, M. (1994): Environment, society and geographical organization: the problem of integral knowledge. *Geo Journal*, 32, No. 3., pp. 191–198.
- HESKOVÁ, M. a kol. (2006): Cestovní ruch pro Vyšší odborné školy a vysoké školy. Nakladatelství Fortuna, Praha, 223 s.
- ISE J. (1961): *National Park Policy : A Critical History*. J. Hopkins University Press, Baltimore, 224 s.
- JELEČEK, L. (1994a): Environmentální dějiny v USA a geografie. *Geografie – Sborník České Geografické Společnosti*, 99, č. 4, s. 261–269.
- JELEČEK, L. (1994b): Nová historiografie? Environmentální dějiny v USA: vývoj, metodologie, výsledky. *Český časopis historický*, 92, č. 3, s. 510 – 540.
- KRECH, S. III, McNEIL, J. R., MERCHANT, C., Eds. (2003): *Encyclopedia of World Environmental History*. Vols. 1–3. Routledge, New York, 1344 s.
- McKNIGHT, T. (1992): *Regional Geography of the United States and Canada*. 2nd Edition. Prentice Hall, Englewood Cliffs, 554 s.
- McKNIGHT, T. (2002): *Regional Geography of the United States and Canada*. 3rd Edition. Prentice Hall, Upper Saddle River, 525 s.
- McNALLY, R. (2008): *The Road Atlas 2008*. Chicago, 140 s.
- MERCHANT, C. (2002): *The Columbia Guide to American Environmental History*. Columbia University Press, New York, 448 s.

NASH, R. (1970): The State of Environmental History. In: BASS, H. J. (ed.): The State of American History. Chicago: Quadrangle Books, s. 251–255.

Part two of the National Park System Plan Natural History. U.S. Department of the Interior, Washington, D.C., 1972, 140 s.

PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. (2002): Cestovní ruch -výkladový slovník. Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha, 448 s.

The Complete Guide to America's National Parks 1990 – 1991 Edition. National Park Foundation, New York, 1990, 594 s.

TURNER, F. (1894): Significance of the Frontier in American History. In: Annual Report of the AHA for 1893. Washington, D.C., s. 197–227.

TURNER, F. (1992): Beyond Geography: The Western Spirit Against the Wilderness. 3rd Edition. Rutgers University Press, New Brunswick, New Jersey, 329 s.

Internetové zdroje

Bureau of Land Management: **www.blm.gov**, (15.2. 2008)

Bureau of Reclamation: **www.usbr.gov**, (15.2. 2008)

Forest Service: **www.fs.fed.us**, (16.2. 2008)

History Cooperative: **www.historycooperative.org**, (3.3. 2008)

Humanities and Social Sciences: **www.h-net.org**, (2.3. 2008)

National Oceanic and Atmospheric Administration: **www.noaa.gov**, (28.4. 2008)

National Park Foundation: **www.nationalparks.org**, (15.3. 2008)

National Park Service: **www.nps.gov**, (15.3. 2008)

Portál vlády USA: **www.usa.gov**, (25.2. 2008)

Tennessee Valley Authority: **www.tva.gov**, (18.2. 2008)

U.S. Army Corps of Engineers: **www.usace.army.mil**, (18.2. 2008)

U.S. Census Bureau: **www.census.gov**, (20.3. 2008)

U.S. Department of Agriculture: **www.usda.gov**, (13.4. 2008)

U.S. Department of the Interior: **www.doi.gov**, (10.3. 2008)

U.S. Fish and Wildlife Service: **www.fws.gov**, (18.2. 2008)

World tourism organization: **www.unwto.org**, (8.4.2008)

Zoznam príloh

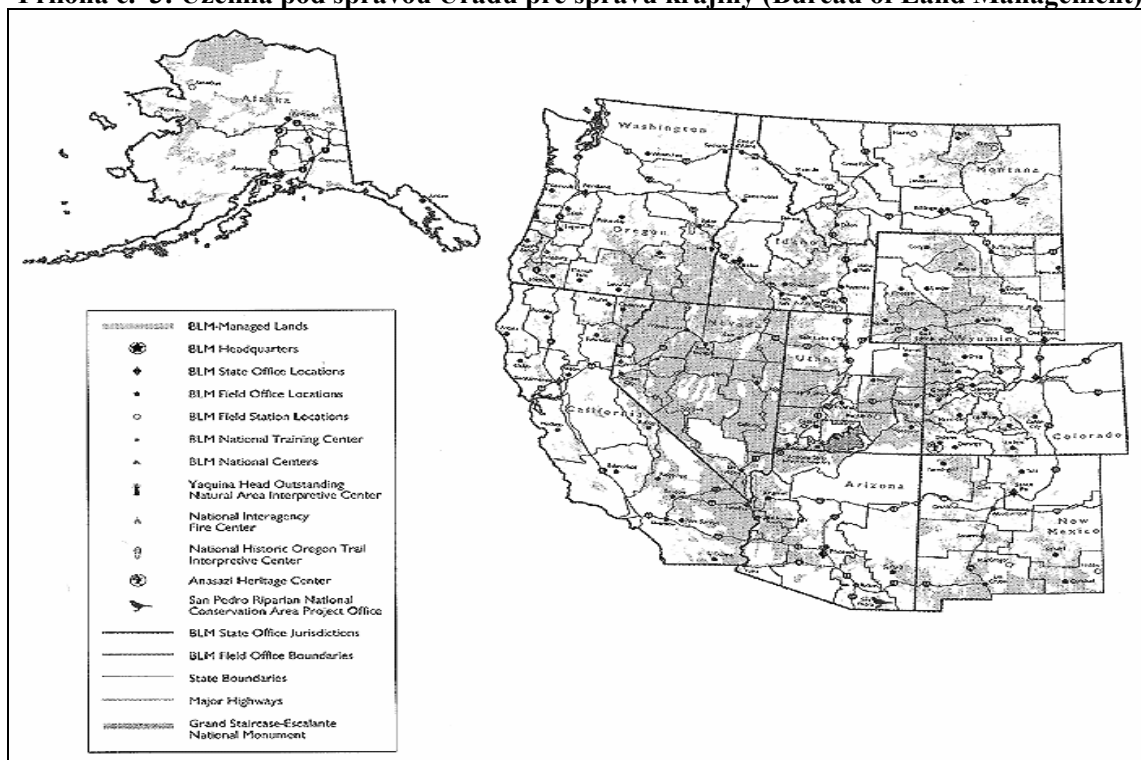
Príloha č. 1: Návštevnosť chránených území pod správou NPS v rokoch 1980 až 2005	43
Príloha č. 2: Regióny podľa Úradu pre závlahy (Bureau of Reclamation)	43
Príloha č. 3: Územia pod správou Úradu pre správu krajiny (Bureau of Land Management)	44
Príloha č. 4: Regióny podľa Armádneho inžinierskeho zboru (U.S. Army Corps of Engineers)	44
Príloha č. 5: Pôsobnosť Úradu pre údolie rieky Tennessee (Tennessee Valley Authority), s vyznačením lokácie rekreačných plôch	45
Príloha č. 6: Územia v správe Správy lesov (Forest Service)	45
Príloha č. 7: Špecifikácie Štátnych Parkov podľa štátov v roku 2005	46
Príloha č. 8: Federálne agentúry ochrany prírodných a kultúrnych pamiatok	47
Príloha č. 9: Fázy životného cyklu destinácie	47

Príloha č. 1: Návštevnosť chránených území pod správou NPS v rokoch 1980 až 2005

Rok	Návštevnosť parkov podľa regiónov NPS (v mil.)							
	Aljašský	Medzi horský	Stredozápadný	Hlavného mesta	Severovýchodný	Pacifický Západný	Juhovýchodný	USA celkom
1980	0,4	31,5	14,0	27,0	47,2	45,1	50,9	216,0
1981	0,4	33,7	15,0	34,0	50,0	49,6	52,0	234,9
1982	0,6	33,9	15,5	35,0	52,3	50,6	53,6	241,4
1983	0,7	33,3	16,3	35,5	48,3	48,3	58,0	240,3
1984	0,8	32,6	15,4	40,1	45,2	49,7	61,8	245,6
1985	0,9	33,4	16,5	44,3	45,9	50,8	68,7	260,3
1986	1,0	35,7	16,8	45,3	50,9	57,4	70,5	277,5
1987	1,1	37,6	17,6	44,8	58,1	60,0	64,3	283,5
1988	1,1	38,9	18,8	38,7	52,9	59,9	68,2	278,5
1989	1,1	40,1	19,0	28,9	54,7	59,4	62,9	265,9
1990	1,1	40,5	18,7	29,5	46,4	56,0	59,6	251,8
1991	1,2	42,2	20,8	28,4	51,0	58,1	62,8	264,4
1992	1,2	45,4	20,0	31,7	50,0	57,9	65,5	271,6
1993	1,6	46,5	19,7	32,1	49,4	56,7	63,6	269,6
1994	1,6	46,4	21,3	26,4	50,0	59,0	61,7	266,4
1995	1,8	45,5	20,9	26,9	51,9	59,3	63,2	269,6
1996	1,8	45,2	21,4	26,6	51,8	57,3	61,6	265,8
1997	2,0	44,3	20,9	31,0	53,4	58,6	65,0	275,2
1998	2,0	43,6	22,1	41,2	54,6	57,7	65,5	286,8
1999	2,1	44,2	21,3	39,9	53,7	58,0	67,9	287,1
2000	2,0	42,9	21,1	41,0	54,9	57,2	66,8	285,9
2001	2,1	41,3	20,6	41,3	52,8	54,6	67,2	279,9
2002	2,2	40,2	21,4	36,3	52,5	55,4	69,3	277,3
2003	2,2	39,7	20,1	32,7	49,3	55,5	66,5	266,1
2004	2,3	39,4	20,5	45,3	51,2	54,8	63,5	276,9
2005	2,4	39,9	20,6	43,3	51,2	55,1	61,1	273,5

Zdroj: www.nature.nps.gov/stats/ (15.3. 2008)**Príloha č. 2: Regióny podľa Úradu pre závlahy (Bureau of Reclamation)**Zdroj: www.usbr.gov (15.2. 2008)

Príloha č. 3: Územia pod správou Úradu pre správu krajiny (Bureau of Land Management)

Zdroj: www.blm.gov (15.2. 2008)

Príloha č. 4: Regióny podľa Armádneho inžinierskeho zboru (U.S. Army Corps of Engineers)

Zdroj: www.usace.army.mil (18.2. 2008)

Príloha č. 7: Špecifikácie Štátnych Parkov podľa štátov v roku 2005

Štát	Návštevnosť (v mil.)	Plocha parkov (v km ²)	PPŠP (v %)	Prijmi (v mil. USD)	Podiel s výdajov (v %)	Výdaje (v mil. USD)
Alabama	2,96	195	0,14	22	67	34
Alaska	4,68	13 582	0,79	3	39	6
Arizona	2,22	258	0,09	9	43	21
Arkansas	9,75	215	0,16	16	42	39
California	77,12	6 295	1,48	83	18	466
Colorado	11,38	1 660	0,62	20	67	29
Connecticut	6,23	828	5,77	5	32	14
Delaware	4,56	99	1,54	11	39	29
Florida	18,20	2 819	1,66	38	49	77
Georgia	10,29	341	0,22	33	55	59
Hawaii	.	110	0,39	2	28	7
Idaho	.	186	0,09	3	21	15
Illinois	44,95	1 949	1,30	7	14	52
Indiana	19,67	721	0,76	40	84	48
Iowa	13,58	274	0,19	4	30	14
Kansas	7,31	133	0,06	6	59	10
Kentucky	7,04	237	0,23	52	62	85
Louisiana	1,60	167	0,12	5	17	29
Maine	2,01	404	0,44	3	38	8
Maryland	11,19	556	1,73	14	39	36
Massachusetts	33,16	1 362	4,98	14	23	61
Michigan	23,06	1 106	0,44	36	82	44
Minnesota	8,24	893	0,40	15	46	33
Mississippi	2,26	97	0,08	8	74	11
Missouri	16,69	816	0,45	7	27	28
Montana	5,67	222	0,06	5	66	8
Nebraska	10,00	545	0,27	16	87	18
Nevada	3,18	538	0,19	3	24	11
New Hampshire	.	940	3,88	.	.	11
New Jersey	15,79	1 609	7,12	10	28	37
New Mexico	4,16	375	0,12	4	.	.
New York	56,40	5 535	3,92	83	41	201
North Carolina	12,67	759	0,54	5	17	31
North Dakota	0,95	72	0,04	2	47	3
Ohio	50,17	706	0,61	28	40	69
Oklahoma	13,28	290	0,16	23	59	39
Oregon	42,42	394	0,15	15	37	42
Pennsylvania	36,26	1 177	0,99	14	18	78
Rhode Island	5,85	35	0,89	4	39	9
South Carolina	6,71	327	0,39	18	74	25
South Dakota	7,40	418	0,21	10	77	13
Tennessee	29,04	573	0,52	35	51	69
Texas	10,19	2 384	0,34	34	61	56
Utah	4,55	607	0,28	11	40	27
Vermont	0,69	279	1,12	7	98	7
Virginia	7,32	267	0,24	11	43	25
Washington	40,03	428	0,23	18	31	56
West Virginia	7,41	717	1,14	20	58	34
Wisconsin	14,96	549	0,32	16	75	21
Wyoming	2,11	489	0,19	1	8	17
USA celkom	725,36	55 537	0,57	847	39	2 161

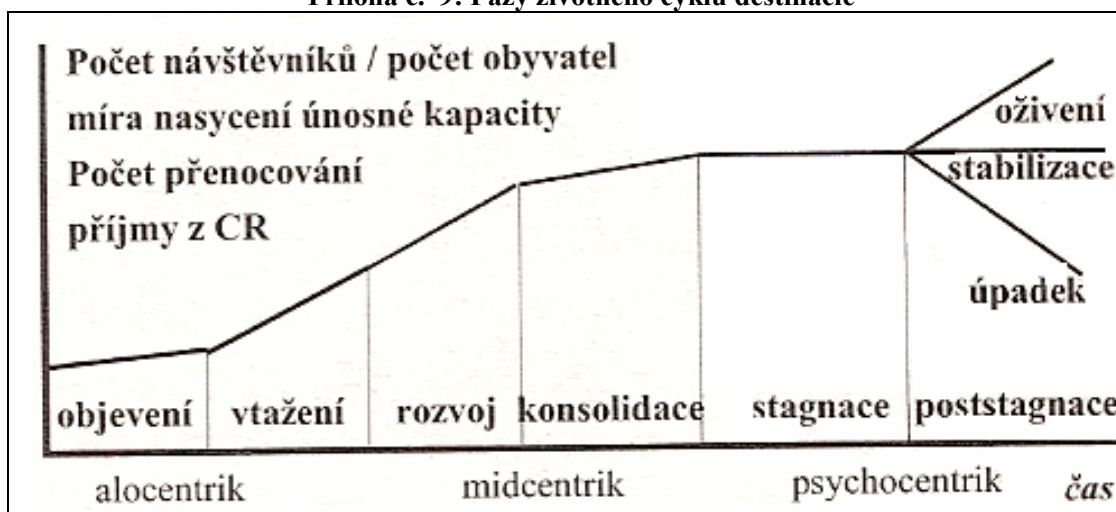
Poznámka: PPŠP - Podiel plochy štátnych parkov na ploche štátu (v %)

Zdroj: www.census.gov/compendia/statab/ (20.3. 2008), www.nature.nps.gov/stats/ (15.3. 2008)

Príloha č. 8: Federálne agentúry ochrany prírodných a kultúrnych pamiatok

Agentúra	Spravované jednotky	Poznámka
American Battle Monuments Commission	25	pamätníky mimo USA
Department of Transportation	58	scénické cesty a trate
National Archives and Records	33	knižnice a múzeá
National Ocean Service	38	pobrežné oblasti
Smithsonian Institution	15	múzeá v D.C. a NY
Smithsonian Institution Affiliations Program	113	historické objekty
Wilderness	670	rôzne
US Air Force	1	múzeum
BLM	674	rôzne
BOR	255	vodné zdroje
USDI	1	múzeum
USFWS	647	prírodné rezervácie
NPS	669	rôzne
TVA	31	vodné zdroje
USACE	1 091	vodné zdroje
FS	2 424	lesy
Celkom	6 745	rôzne

Zdroj: www.usa.gov (25.2. 2008)

Príloha č. 9: Fázy životného cyklu destinácie

Zdroj: Pásková (2002)